

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Zhodnocení procesu rozšiřování Evropské unie

Evaluation of the Enlargement Process of the European Union

Student: Dennis Billík

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Boris Navrátil, CSc.

Ostrava 2019

VŠB - Technická univerzita Ostrava

Ekonomická fakulta

Katedra evropské integrace

Zadání bakalářské práce

Student:

Dennis Billík

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6210R004 Eurospráva

Téma:

Zhodnocení procesu rozšiřování Evropské unie
Evaluation of the Enlargement Process of the European Union

Jazyk vypracování:

čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Politika rozšiřování Evropské unie
 3. Etapy rozšiřování Evropské unie
 4. Zhodnocení současného stavu a jeho dopadů na budoucí rozšiřování Evropské unie
 5. Závěr
- Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BAUEROVÁ, H., H. HLAVÁČKOVÁ a L. CABADA. Politika rozšiřování a země Západního Balkánu.

Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. 248 s. ISBN 978-80-87956-06-9.

FIALA, P., O. KRUTÍLEK a M. PITROVÁ. Evropská unie. 3. aktualizované, rozšířené a doplněné vydání.
Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 805 s. ISBN 978-80-7325-450-6.

WHITE, S., P. G. LEWIS and J. BATT. Developments in Central and East European politics. Basingstoke:
Palgrave Macmillan, 2013. 312 s. ISBN 978-1-137-26299-8.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Boris Navrátil, CSc.

Datum zadání: 23.11.2018

Datum odevzdání: 10.05.2019

Ing. Lukáš Melecký, Ph.D.

vedoucí katedry

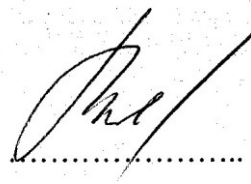
prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal

děkan fakulty

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracoval samostatně a v seznamu uvedl veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Ostravě dne: 7.5.2019

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Dennis', written over a horizontal dotted line.

Dennis Billík

Obsah

1. ÚVOD.....	5
2. PROCES ROZŠÍŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE	6
2.1 Kritéria členství.....	6
2.2.1. Geografické kritérium	8
2.2.2. Kodaňská kritéria	8
2.2.3. Konvergenční kritéria	10
2.2.4. Madridské kritérium	10
2.2 Postup při procesu rozšiřování EU	11
2.3 Důvody rozšiřování Evropské unie	12
2.4 Strategie předvstupní pomoci	14
3. ETAPY ROZŠÍŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE	17
3.1 První etapa rozšiřování	18
3.2 Druhá etapa rozšíření.....	20
3.3 Začlenění východního Německa	21
3.4 Třetí etapa rozšíření.....	23
3.5 Čtvrtá etapa rozšíření.....	25
3.6 Vstup Balkánských zemí do EU	27
4. ZHODNOCENÍ SOUČASNÉHO STAVU A JEHO DOPADŮ NA BUDOUCÍ ROZŠÍŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE	31
4.1 Kandidátské státy pro vstup do EU	31
4.1.1 Albánie.....	32
4.1.2 Černá Hora.....	33
4.1.3 Severní Makedonie.....	34
4.1.4 Srbsko	36
4.1.5 Turecko.....	39
4.2 Potencionálně kandidátské země.....	42

4.2.1	Bosna a Hercegovina.....	42
4.2.2	Kosovo.....	45
4.3	Státy Východního partnerství	47
4.4	Další státy Evropy	52
4.5	Plánovaný odchod Velké Británie z EU	52
5.	ZÁVĚR.....	54
	Seznam použité literatury	57
	Internetové zdroje	58
	Seznam zkratk	63
	Seznam tabulek a obrázků	
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	

1. Úvod

Evropský integrační proces nabývá na důležitosti s koncem druhé světové války. Prvním podnětem pro sjednocení evropských států byla snaha zabránit dalším válečným konfliktům a zajistit mír na starém kontinentě. Evropská unie je otevřena všem evropským státům, které jsou ochotny přijmout závazky a podmínky, které ze členství vyplývají.

Cílem této práce je vysvětlit a objasnit proces rozšiřování Evropské unie, popsat etapy jejího rozšiřování, zhodnotit současný stav a jeho dopady na možné, budoucí rozšiřování EU.

První kapitola je zaměřena na fungování procesu rozšiřování. Seznámí čtenáře s legislativními podmínkami, které platily pro současné členy, a které platí pro přístup nových států. Vysvětlí, co to jsou kodaňská kritéria, která stanovila v roce 1993 jasná pravidla pro přístup nových členských států. Nastíní politické a ekonomické důvody, kvůli kterým o vstup do EU usilují nečlenské státy. Na závěr první kapitoly budou zmíněny programy strategie předvstupní pomoci, které začaly fungovat při rozšíření Unie o státy střední a východní Evropy.

Ve druhé kapitole si představíme jednotlivé etapy rozšiřování EU a také problémy či benefity, které s sebou tyto etapy přinesly. V souvislosti s etapami rozšiřování budou zmíněny i důležité smlouvy a události, které měnily podobu Společenství a později EU.

Třetí kapitola se zaměřuje nad současným stavem procesu rozšiřování a nad jeho možným budoucím vývojem. Přibližuje připravenost kandidátských a potencionálně kandidátských zemí na vstup do EU. A okrajově zmiňuje další státy, které by teoreticky mohly v budoucnu pomýšlet na status kandidátské nebo potencionálně kandidátské země. Stručně se zmíní o odchodu Velké Británie z EU, což ukazuje že počet členů Unie se může i snižovat.

2. Proces rozšiřování Evropské unie

Rozšiřování je složitý proces podmíněný řadou kritérií, které budou dále rozebrány v této kapitole. Jedná se o proces, který se vyvíjí od konce druhé světové války. EU¹ je celosvětově jedinečnou mezinárodní organizací, která nemá obdoby. Spojuje velké ekonomiky s těmi menšími, Východ se Západem. EU má mnoho odpůrců, kteří ji kritizují, že příliš zasahuje do suverenity členských států, a také za její neprůhlednou a velmi složitou strukturu. Na druhé straně stojí řada kladných názorů, díky fungování společných politik, např. politiky soudržnosti, se vyrovnávají disparity mezi členskými státy, ale i mezi kandidátskými a potencionálně kandidátskými státy.

Mezi hlavní cíle EU patřil v 50. letech mír na kontinentu, šíření demokracie a posilování právního státu. Od 70. let se kladl důraz na životní prostředí a v 90. letech se začalo mluvit hlavně o udržitelném rozvoji. Samotné rozšiřování je jedním z nejsilnějších politických nástrojů, a díky tomu se pomohlo přeměnit bývalé fašistické státy Evropy a komunistické země východního bloku na prosperující a demokratické státy.

Hlavní pohnutkou pro integraci evropských států byl konec druhé světové války a následné snahy o obnovení válkou poškozené Evropy, omezení vlivu komunismu na východní státy, ochrana před terorismem a posílení konkurenceschopnosti celé Evropy. Samotná integrace by měla probíhat mezi státy, které spojuje uznávání demokracie a právního státu, podobná historie a tradice.

2.1 Kritéria členství

Článek 49 Smlouvy o Evropské unii říká, že každá evropská země, která respektuje zásady demokracie, svobody, respektování lidských práv a základních svobod a má fungující právní stát může zažádat o členství.

Požadavky pro přistoupení k EU se s postupem času mění. Je vcelku pochopitelné, že v procesu, který již trvá přes půl století se budou nároky pro nové členy zvyšovat. Jednak z důvodu toho, že aktuální kandidátské a potencionálně kandidátské země nejsou tak silné ekonomiky jako třeba Velká Británie, Německo a další státy. Druhým faktorem je, že zde přetrvávají velké problémy s fungováním právního státu, boje s korupcí ve veřejné správě či s přítomností organizovaného zločinu a významné pozice šedé ekonomiky. A v neposlední

¹ Evropská unie-mezinárodní společenství, vytvořené v roce 1992 Smlouvou o Evropské unie (Maastrichtská smlouva), která navazovala na tradice evropské integrace od počátku 50. a 60. let 20. století.

řadě to může být i současný nebo nedávný vývoj uvnitř EU, kdy se členy Unie staly země, u kterých nebylo jisté, jestli jsou ekonomicky připravené, a to se plně projevilo při řešení ekonomické krize v roce 2008.

Přístupovému jednání se státy střední a východní Evropy předcházelo stanovení vstupních kritérií. Geografické kritérium bylo definováno v článku 49 Maastrichtské smlouvy (Smlouva o Evropské unii) podepsané 7. února 1992 a platné od 1. listopadu 1993. Pro politiku rozšíření jsou důležité články 2 a 49.

„Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobodě, demokracii, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů²“.

„Každý evropský stát, který uznává hodnoty uvedené v článku 2 a zavazuje se k jejich podpoře, může požádat o členství v Unii. O této žádosti je informován Evropský parlament³ a vnitrostátní parlamenty. Žadatelský stát podává svou žádost Radě, která rozhoduje jednomyslně po konzultaci s Komisí a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu, který se usnáší většinou hlasů všech svých členů. Kritéria pro přistoupení, na nichž se dohodne Evropská rada⁴, budou zohledněna. Podmínky přijetí a s ním spojené nezbytné následné úpravy smluv, na nichž je Evropská unie založena, jsou předmětem dohody mezi členskými státy a žadatelským státem. Tato dohoda vyžaduje ratifikaci všemi smluvními státy v souladu s jejich ústavními předpisy⁵“.

Tyto základní články byly zanedlouho doplněny dalšími kritérii, která byla definována představiteli EU v Kodani v roce 1993 a potvrzena na setkání Evropské rady v Madridu v roce 1995. Logicky jsou proto pojmenována jako Kodaňská kritéria a byla rozdělena do tří oblastí – ekonomická, politická kritéria a schopnost přijmout závazky spojená se členstvím.

² EUR-LEX EUROPA. *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění 2016)* [online]. [cit. 2019-01-15]. 2 s. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bfl40bf-a3f8-4ab2-b506fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

³ Evropský parlament je zákonodárným orgánem EU. Poslanci Evropského parlamentu jsou voleni přímo občany EU každých 5 let.

⁴ Evropská rada je jednou z vrcholných institucí Evropské unie. Jejími členy jsou hlavy států nebo předsedové vlád členských zemí EU; jejího zasedání se navíc účastní předseda Evropské komise. Předsednictví se do přijetí Lisabonské smlouvy odvozovalo od předsednictví v Radě EU.

⁵ EUR-LEX EUROPA. *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění 2016)* [online]. [cit. 2019-01-15]. 31 s. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bfl40bf-a3f8-4ab2-b506fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

2.2.1. Geografické kritérium

Kterákoliv evropská země se může stát členem EU. Problémem může být to, že Evropa a její hranice může každý chápat jinak. Problematicky se může jevit připojení států jako jsou Arménie, Ázerbájdžán, Turecko, Kazachstán či Rusko. Což jsou země ležící jak v Evropě, tak Asii. Proto by se zde měla brát jako kritérium kulturní podobnost těchto států se zbytkem Evropy.

Existuje však mnoho zámořských regionů a oblastí, které neleží v Evropě, ale jsou pod kontrolou členských států EU. Jedná se o francouzské departmenty Francouzská Guayana, která leží v Jižní Americe, ostrovy Martinik a Guadeloupe nacházející se v Karibiku a také ostrov Réunion v Indickém oceánu. Španělské enklávy Ceuta a Melilla nebo Kanárské ostrovy. Nizozemské Antily či portugalské souostroví Madeira.

2.2.2. Kodaňská kritéria

Pro první čtyři vlny rozšiřování neplatila žádná specifická kritéria ze strany Evropských společenství⁶ a později Evropské unie, které by musela kandidátská země splňovat. Podmínky, které jsou definovány v zakládajících smlouvách mají pouze obecný charakter.

V případě prvního přistoupení šlo spíše o to, aby Velká Británie, jako jedna ze světových mocností a hlavních politických hráčů na kontinentě nebyla mimo Evropská společenství. U druhého rozšíření se jednalo o jakousi solidaritu a politické rozhodnutí, kdy Španělsko, Portugalsko i Řecko se zbavily diktátorských režimů v 70. letech 20. století a Evropská společenství a později Evropská unie byla nadějí na lepší budoucnost a nastolení demokracie. Třetí rozšíření bylo iniciováno hlavně ze strany kandidátských zemí, které si od členství slibovaly zlepšení ekonomické výkonnosti a využívání výhod, které členství přináší. Platí tedy to, že podmínky pro přistoupení kandidátských států do společenství nebyly nijak přesně specifikovány.

To se ovšem změnilo, jakmile lídři EU potvrdili možné budoucí připojení zemí střední a východní Evropy. Bylo potřeba změnit fungování institucí a procedur pro tyto nové členy. Stávající struktura nastavena pro původních šest členů, už tak přestávala být dostatečná pro

⁶ Evropské společenství (ES) – původním názvem Evropské hospodářské společenství (EHS), bylo založeno šesti zakládajícími státy podepsáním první ze dvou smluv podepsaných v Římě v roce 1957, později v roce 1992 bylo na základě Maastrichtské smlouvy přejmenováno na Evropské společenství (ES), aby rok na to opět změnilo název na Evropskou unii (EU).

aktuálně patnáct členů. Kodaňská kritéria, jako taková vznikla při zasedání Evropské rady 22. června 1993 v Kodani.

Kodaňská kritéria se skládají ze tří oblastí, které musí kandidátská země splnit, aby se mohla stát členem EU.

- První oblast – ekonomická
 - Země, která vstupuje do společenství musí mít konkurenceschopnou tržní ekonomiku, musí mít schopnost vyrovnávat se tlakům a konkurenci na jednotném trhu EU.
- Druhá oblast – politická
 - V zemi, která žádá o vstup do EU musí fungovat demokratický stát.
 - Musí mít nezávislé soudy, státní instituce a respektovat lidská práva.
- Třetí oblast *acquis communautaire*⁷
 - Jedná se o kumulativní soubor právních předpisů Evropské unie, které se skládají z primárních (smluv a protokolů) a sekundárních právních předpisů (nařízení, směrnic a rozhodnutí) a judikatury Evropského soudního dvora.
 - Země, která žádá o vstup do EU, musí být schopna převzít právní normy EU a musí přijmout cíle integračního procesu stanovené EU.

Kodaňská kritéria jsou pro každou kandidátskou zemi stanovena pro určité časové období, ve kterém by mělo dojít k přistoupení. Toto časové období je předem známo.

Kodaňské závěry konstatují, že „k přistoupení dojde, jakmile bude daná země schopna převzít závazky vyplývající z členství a zároveň bude schopna splňovat hospodářské a politické podmínky“. Mezi politická kritéria jsou přitom řazeny stabilita institucí garantujících demokracii, právní stát, dodržování lidských práv a respektování práv menšin. Hospodářské podmínky vyžadují existenci fungující tržní ekonomiky a schopnost státu vyrovnat se s konkurenčním prostředím evropského trhu. Třetím požadavkem je schopnost uchazečů převzít závazky vyplývající z členství, včetně cílů politické, hospodářské a měnové unie⁸.

⁷ Neboli komunitární právo pochází z francouzštiny a v přeneseném překladu znamená zhruba "to, čeho bylo dosaženo". Bývá používán pro označení velmi rozsáhlé sbírky právních aktů EU, a dokonce i právně nezávazných aktů, které byly přijímány po celou dobu její existence.

⁸ PLECHANOVÁ, Běla et al. *Evropská unie na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 215 s. ISBN 80-246-1154-6

Ačkoliv se čtvrté rozšíření konalo v roce 1995, tak pro Finsko, Rakousko a Švédsko tato pravidla neplatila. Předpokládalo se, že tyto země plní kritéria automaticky. Byla cíleně vytvořena pro vstup zemí střední a východní Evropy v roce 2004.

2.2.3. Konvergenční kritéria

Jakákoli žádající země o vstup do EU ve třetí fázi musí splňovat těchto pět konvergenčních kritérií⁹:

- cenová stabilita – míra inflace nesmí překročit průměrnou míru inflace tří členských zemí s nejnižší inflací o více než 1,5 %,
- úrokové sazby – dlouhodobé úrokové sazby se nesmí lišit v komparaci průměrných úrokových sazeb tří členských zemí s nejnižší inflací o více než 2 %,
- deficity – národní rozpočtové deficity musí být nižší než 3 % HDP,
- veřejný dluh – zadluženost země nesmí překročit 60 % HDP,
- stabilita směnného kurzu – směnné kurzy se musí po dobu předchozích dvou let pohybovat ve schváleném rozmezí.

2.2.4. Madridské kritérium

Madridské kritérium představuje jakési doplnění stávajících podmínek pro vstup do EU, na kterém se dohodli představitelé EU na summitu v Madridě v roce 1995. Jedná se hlavně o zaručení funkčního státního aparátu, protože to je nejdůležitější pro správnou implementaci evropské legislativy a nastavení reforem do své administrativy. Státní správa kandidátské země musí být na stejné úrovni, jakou mají ostatní země EU. Jde hlavně o profesionalitu státních zaměstnanců a úředníků a správné postupy při výkonu jejich práce. Největší překážkou pro splnění Madridského kritéria je hlavně korupce ve státní správě.

Tento summit, také poprvé vyslovil názor, aby Evropská komise¹⁰ vypracovávala hodnotící zprávu pro každou kandidátskou zemi. Díky této zprávě se dá zjistit, zda je kandidátská země schopna splnit kritéria v daném časovém období.

⁹ BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Přeložil Stanislav ŠAROCH. Praha: Grada Publishing, 2013. 397 s. ISBN 978-80-247-4568-8.

¹⁰ Evropská komise zastupuje mezi institucemi Evropské unie nadnárodní princip, tzn. že prosazuje zájmy EU jako celku a tvoří protiváhu zájmům jednotlivých členských států. Je strážkyní smluv, iniciátorkou legislativy a výkonným orgánem Evropské unie.

2.2 Postup při procesu rozšiřování EU

Na začátku by vždy měl být zájem ze strany kandidátské země se připojit k EU a následně podepsání asociační dohody. Po podepsání tohoto dokumentu se kandidátská země stává volně přidruženým státem k EU.

Dalším krokem procesu rozšíření je zaslání písemné žádosti ze strany čekající země na přijetí, která musí být podepsána nejvyššími představiteli země. Jestliže Evropská komise zhodnotí žádost pozitivně a Rada EU¹¹ rozhodne stejně poté mohou být zahájeny rozhovory o přijetí *acquis* mezi stávajícími členy a žadatelem o členství.

Následně přichází řada na vyhodnocovací týmy, které zkoumají stav právního státu žadatele a jeho případnou rozdílnost k právu evropskému. Kromě toho se zkoumají i ekonomické otázky.

Při vyjednáváních o podepsání dohody o přistoupení nového státu zastupuje Evropskou unii Komise. Při splnění podmínek a předpokladů probíhá vlastní průběh přijímání:

- politické stanovisko nejvyšších politických reprezentantů členských zemí rozhodnutím Evropské rady,
- stanovisko Evropské komise s individuálním návrhem k přijetí kandidáta,
- rozhodnutí členů v Radě při jednomyslném hlasování o každém kandidátském státě,
- stanovisko Evropského parlamentu,
- po skončení jednání představitelé kandidátského státu a Evropské unie podepíší smlouvu o přistoupení k EU, která podléhá ratifikaci v kandidátském a stávajících státech Evropské unie.

Posledním krokem je podepsání smlouvy o přistoupení státu k Evropské unii skládající se ze základní smlouvy a přílohy. Základní smlouva je na bázi slavnostního prohlášení. Po podepsání smlouvy se kandidátská země stává přistupující zemí a má nárok na získávání předvstupní pomoci do chvíle, kdy se stane plnohodnotným členem. Do doby, než se žadatel stane členským státem, mu je přidělen status tzv. „aktivního pozorovatele“ v orgánech a institucích EU, kde se může účastnit, ale nemá právo hlasovat.

¹¹ V Radě EU se scházejí ministři vlád všech zemí EU, aby projednávali, pozměňovali a schvalovali právní předpisy a koordinovali jednotlivé politiky. Ministři jsou zmocněni přijímat jménem vlád členských států závazky k provedení kroků či opatření schválených na zasedání. Rada je společně s Evropským parlamentem hlavním rozhodovacím orgánem Unie. Rada Evropské unie je nepermanentním, kolektivním vrcholným orgánem Evropské unie, který reprezentuje zájmy členských států.

2.3 Důvody rozšiřování Evropské unie

Rozšiřování EU je proces, který je složitý, komplikovaný, dlouhodobý a vyžaduje nejen značnou pozornost, ale i úsilí obou aktérů. Níže budou uvedeny hlavní ekonomické a politické důvody z hlediska integrace EU, ale i zemí se zájmem o členství.

Politické a další důvody

Členství s sebou přináší jak uvedené ekonomické výhody a důvody, tak také bezpečnostní, dotační, politické, stabilizační, rozvojové atd.

Níže budou uvedeny aspekty z politických a jiných důvodů zájmu o rozšiřování EU¹².

- Rozšiřování poměrně mírového, stabilního a prosperujícího teritoria s podporou posílení bezpečnosti veškerých národů.
- Rozšiřováním prostoru EU se zvyšuje kvalita života občanů v celé EU, neboť nové členské země přijímají evropské politiky a strategie pro ochranu životního prostředí, boje proti korupci, ilegální imigraci, boje proti drogám a obchodu s bílým masem a organizovanému zločinu a v neposlední řadě více prosazují lidská práva.
- Nové členské země dále obohacují EU o širší kulturní diverzitu a dochází k vyšší toleranci a jednotě mezi rozdílnými národy.
- Rozšíření EU posiluje její roli z hlediska celosvětových otázek týkajících se zahraniční a bezpečnostní politiky, obchodní politiky a dalších oblastí celosvětového postavení.
- Rozšířením dochází k posílení demokracie v členském státě, posílení nezávislosti státních orgánů a ke zvýšenému respektu z hlediska přijímání a tolerování menšin.
- EU je spojena s jednotným evropským kulturním dědictvím, které ochraňuje a pomáhá chránit i v členských zemích.
- Řada kandidátských zemí se zaměřuje na vzdělanost a odbornost obyvatelstva, čímž může rozšířit EU o kvalitní a kvalifikovanou pracovní sílu díky volnému pohybu lidí.

¹² JAKŠ, Jaroslav. *Quo Vadis Evropská unie*. 1. vyd. Praha: ETC Publishing, 1998, 236 s. ISBN 80-86006-57-3.

- Členství v EU dává zemi prostor pro rozvoj národní identity, kdy při členství dochází k rozšiřování práv daných občanů, čehož si je samozřejmě členská země vědoma.
- Rozšiřování se realizuje i z důvodu, že EU podporuje posílení demokratického politického systému a upevnění principů právní země.
- Rozšířená EU dále vytváří příznivější podmínky pro řešení možných problémů nové členské země, kdy s ohledem na její omezené zdroje řeší problémy v oblastech životního prostředí, zapojení do celoevropských telekomunikačních a jiných sítích, dále vyrovnává rozlišné úrovně regionů dané země atd.
- Rozšiřování je dále realizováno z hlediska posílení politického systému v dané zemi.
- Dále má rozšiřování i geopolitický podtext, kdy přistoupení jednoho státu může odstranit napětí v regionu dané země, což má také pozitivní vliv na celou Evropu.

Ekonomické zdůvodnění

Níže budou uvedeny základní ekonomické důvody, proč je rozšiřování požadováno, jak z pohledu EU, tak především z pohledu přistupující země¹³.

- Společný trh a jeho rozšiřování vede k pozitivním dopadům na makroekonomické ukazatele členských a přístupových zemí, protože umožňuje efektivnější alokaci investic, čímž komplexně podporuje ekonomický růst a zaměstnanost¹⁴.
- Před vstupem jsou zpravidla vyžadovány reformy, které zpravidla vedou k ekonomické progresi a k celkovým lepším vyhlídkám v oblasti míry zaměstnanosti.
- EU podporuje své členské země z hlediska různých dotačních fondů na rozvoj např. infrastruktury, zdravotnictví, pomoc v krizových situacích atd.
- Při rozšiřování dochází k odstraňování obchodních bariér a k unifikaci zahraniční politiky z hlediska třetích zemí, což samozřejmě zvyšuje její

¹³ JAKŠ, Jaroslav. *Quo Vadis Evropská unie*. 1. vyd. Praha: ETC Publishing, 1998, 236 s. ISBN 80-86006-57-3.

¹⁴ LACINA, L., P. STREJČEK a P. BLÍŽKOVSKÝ. *Učebnice evropské integrace*. 4. přepracované a aktualizované vydání. Brno: Barrister a Principal, 2016. 402 s. ISBN 978-80-7485-104-9.

význam a celkovou produktivitu, shodné podmínky a zvyšuje to také konkurenceschopnost EU.

- Nová členská země může znamenat i přitažlivější oblast pro dovoz produktů/služeb z jiných členských i nečlenských zemí, čímž se podporuje zahraniční obchod.
- Důvodem rozšiřování je také podpora ze strany EU, která urychluje ekonomický růst a umožňuje modernizaci ekonomiky.
- Nelze nezdůraznit, že rozšíření se dále podporuje z hlediska otevření nových trhů jak pro EU, tak i pro novou členskou zemi.
- U členských zemí dochází dále k většímu přílivu zahraničních investic než u samostatných státních celků.
- EU dále poskytuje výhodnější úvěry pro bankovní instituce dané země, čímž více stabilizuje bankovní systém země.
- Komplexně dochází k prohlubování spolupráce z hlediska mnoha oblastí, ale zejména v oblasti daňové. Rozšiřování také zajišťuje vyšší ekonomické aktivity, které jsou propojené, integrované a koordinované¹⁵.

2.4 Strategie předvstupní pomoci

Na zasedání Evropské rady v německém Essenu v roce 1994 byl předložen dokument nazvaný Strategie pro začlenění zemí střední a východní Evropy. Toto rozšíření vyžadovalo značné úsilí ze strany kandidátských zemí, a proto se jim EU snažila podat pomocnou ruku s cílem rychlejší přípravy na vstup do EU.

V letech 2000-2006 byla představována pomoc pro země střední a východní Evropy prostřednictvím tří nástrojů:

- PHARE¹⁶,
- ISPA¹⁷,
- SAPARD¹⁸.

¹⁵ LACINA, L., P. STREJČEK a P. BLÍŽKOVSKÝ. *Učebnice evropské integrace*. 4. přepracované a aktualizované vydání. Brno: Barrister a Principal, 2016. 402 s. ISBN 978-80-7485-104-9.

¹⁶ „Poland and Hungary Action for the Reconstruction of the Economy“, program vznikl v roce 1989 pro podporu reforem v Maďarsku a Polsku.

¹⁷ „Instrument for Structural Policies for Pre-Accession“, tzv. Nástroj předvstupních strukturálních politik.

¹⁸ „Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development“, tzv. Zvláštní přístupový program pro zemědělství a rozvoj venkova.

Celková roční alokace těchto tří nástrojů byla 3 mld. EUR, z čehož více jak polovina byla určena pro program PHARE.

Na období 2007-2013 byl Radou ministrů schválen nový finanční program na podporu předvstupní pomoci IPA¹⁹, který nahradil programy PHARE, ISPA a SAPARD. Zároveň vznikl nástroj na podporu vstupu zemí západního Balkánu a také samostatný finanční nástroj pro Turecko.

- **PHARE**

Od roku 1994 se tento program soustředil na podporu deseti zájemců o vstup do EU, kterými byly Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko. Programu se naopak neúčastnily Kypr a Malta. V podstatě se dá říct, že program PHARE nabízel pro kandidátské země totéž, co ERDF a ESF pro plnohodnotné členy EU. Podporoval sociální a hospodářskou soudržnost a snažil se zvýšit životní úroveň v nejzaostalejších regionech. Alokace byla určena řadou kritérii, například počtem obyvatel.

Program PHARE se dělil do čtyř kategorií:

- 1) národní programy PHARE, které se soustředily na přípravu státu na členství v EU,
- 2) mnohonárodní programy implementované Evropskou komisí, kde kandidátské státy měly možnost čerpat z programů, které byly určeny více příjemcům,
- 3) programy přeshraniční spolupráce realizující se v příhraničních oblastech,
- 4) mnohonárodní programy implementované kandidátskými státy, které jsou sice připravovány Evropskou komisí, ale implementace je v odpovědnosti kandidátské země.

- **ISPA**

Program ISPA byl určen na podporu investic do transevropských dopravních sítí a do životního prostředí. Jeho celková alokace činila zhruba 7 mld. eur. Mezi hlavní priority programu patřila výstavba železnic a silnic mezi městy, výstavba přístavů a letišť. Mezi priority v oblasti životního prostředí patřila výstavba čistíček odpadních vod a zajištění pitné vody do odlehklých regionů.

¹⁹ „Instrument for Pre-accession Assistance“, jedná se o nástroj předvstupní pomoci v programovací období 2007-2013, který nahradil předešlých 5 nástrojů (PHARE, ISPA, SAPARD, Předvstupní pomoc Turecku, CARDS).

- **SAPARD**

Tento program poskytoval investice do zemědělství a na rozvoj venkova. Jeho cílem bylo připravit kandidátské země na finanční postupy a využívání kontrolních mechanismů, které probíhají v EU v rámci společné zemědělské politiky. Roční rozpočet na tento program byl 540 mil. eur. Alokace jednotlivých prostředků závisela na určitých kritériích, např. počet farmářů a HDP/obyvatele.

- **Program CARDS²⁰**

Týká se zemí západního Balkánu a zdůrazňuje cíle a mechanismy procesu stabilizace a přidružení, který zůstává i nadále politickým rámcem EU pro tyto země až do jejich vstupu do EU. Zaměřuje se na posílení institucí, podporu demokratické stabilizace, ekonomické a sociální reformy.

- **Program IPA**

Nástrojem předvstupní pomoci v programovacím období 2007—2013 se stal program IPA, který nahradil předešlých 5 nástrojů (PHARE, ISPA, SAPARD, Předvstupní pomoc Turecku, CARDS). Hlavním cílem podpory fondů IPA je především pomoc při přípravě na členství v EU a při zavádění evropských norem a legislativy. IPA se zaměřuje na 5 nejdůležitějších oblastí. Přechodovou pomoc, regionální a přeshraniční spolupráce, regionální rozvoj, rozvoj lidských zdrojů a rozvoj venkova.

²⁰ „Community Assistance of Reconstruction, Development and Stabilisation“, tzv. Pomoc společenství při obnově, rozvoji a stabilizaci.

3. Etapy rozšiřování Evropské unie

Po konci 2. světové války se v západní Evropě čím dál více prosazovala myšlenka míru a sjednocení, která měla přispět k větší ekonomické spolupráci mezi zúčastněnými státy a k jejich celkové prosperitě, dále také potřeba větší integrace v oblasti zemědělství, kde byl cíl, aby země byly potravinově soběstačné. Dne 5. května roku 1949 došlo k podepsání tzv. Londýnské smlouvy, která zajistila vznik Rady Evropy, jednalo se o první poválečnou organizaci. Podepsalo ji deset zakládajících zemí a jejím cílem bylo zajistit ochranu demokracie a lidských práv a svobod, efektivní legislativu, parlamentní demokracii, harmonizaci sociálních a právních norem. Založení této Rady se zúčastnily následující země: Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Švédsko a Velká Británie. Dne 5. května 1950 vydala francouzská vláda s tehdejším ministrem zahraničí Robertem Schumanem²¹ dokument nazvaný „Schumanův plán“, toto datum se dnes považuje za den vzniku Evropské unie. Prvními zeměmi, které tento plán podpořily byly Francie a Německo, krátce poté reagovaly rovněž vlády Itálie, Belgie, Lucemburska a Nizozemska. O rok později, tedy v roce 1951 byla podepsána Pařížská smlouva mezi výše uvedenou šesticí států. Tato smlouva založila Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO). Hlavním cílem tohoto společenství bylo zrušení cel na ocelářské a hutní výrobky mezi členskými státy. Smlouvou o ESUO bylo dosaženo integrace těžkého průmyslu šesti uvedených zakladatelských zemí. Francie chtěla rozšířit toto pojetí integrace průmyslového sektoru obdobně na sektor zemědělství. Ovšem tento záměr byl ostatními státy zamítnut. Zanedlouho se toto společenství setkala s vlnou kladných hodnocení, a tak bylo jen otázkou času, kdy budou na stole další integrační myšlenky. Mezi oblasti dalšího zájmu patřilo prohloubení ekonomických vazeb a politické situace mezi demokratickými státy v Evropě. Nutné je také zmínit, že ESUO mělo platnou smlouvu do 24. 7. 2002 a tímto datem zaniklo.

Na benátském setkání šestice členských států ESUO 29. května 1956 byly zahájena mezivládní jednání, jejichž výsledkem bylo přijetí dvou tzv. Římských smluv, zakládajících Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství atomové energie (Euratom). Obě smlouvy byly podepsány 25. března 1957 a v platnost vstoupily 1. ledna 1958. Základním úkolem EHS bylo podporovat vytvoření společného trhu a přispívat k rozvoji ekonomického života a ke stálému hospodářskému růstu pomocí postupného

²¹ Robert Schuman byl francouzský politik lucembursko-lotrinského původu. V letech 1947–48 byl ministerským předsedou, 1958–60 prezident Evropského parlamentu; jako ministr zahraničí (1948–52) se význačně podílel na vytvoření Montánní unie (též Schumanův plán), spolu s Jeanem Monnetem je považován za zakladatele Evropské unie.

sbližování hospodářské politiky členských států. Euratom se stal platformou pro jadernou energetiku, podporu atomového výzkumu, zvýšení bezpečnosti jaderných zařízení, a především nadnárodní kontrolu zacházení se štěpným materiálem v souvislosti s podporou mírového využívání atomové energie v Evropě.

Římské smlouvy ovšem nezahrnovaly žádnou samostatnou kapitolu, která by se zaměřovala na koncepcí společné měnové politiky. Představovaly v podstatě obecná prohlášení o udržování měnové stability a vyrovnanosti platební bilance. Nic jiného ani v tehdejší době nebylo zapotřebí řešit, protože členové EHS byli i členy brettonwoodského měnového systému²², který v té době fungoval zcela bez problémů.

Významným datem z hlediska historie ES byl rok 1967, kdy 1. července tohoto roku vstoupila v platnost tzv. Slučovací smlouva, která sjednocovala výkonné orgány ESUO, EHS a Euratomu do jednoho centra. Dále došlo ke zrušení cel mezi členskými zeměmi a byla ustanovena jednotná obchodní politika vůči nečlenským státům. ESUO, EHS a Euratom od roku 1967 následně využívaly jednotný název Evropská společenství (ES). Jeden ze základních cílů ES, tedy vybudování celní unie, se podařilo uskutečnit. Celní unie byla dokončena 1. srpna 1968.

3.1 První etapa rozšiřování

Protože bylo jasné, že EHS je kvalitní projekt, který přináší spíše pozitiva pro zúčastněné státy, rozhodly se v roce 1961 podat přihlášku Velká Británie, Irsko, Dánsko a Norsko. Jelikož se jednalo o na poměry Evropy ekonomicky vyspělé státy a politicky navázané na zakládající šestici nebyl problém zahájit přístupové rozhovory s Velkou Británií, Irskem a Dánskem ještě v totéž roce. Přístupové rozhovory s Norskem začaly o rok později. Pro země jako je Velká Británie, Dánsko a Norsko představovalo členství přesun z britského projektu, který měl konkurovat EHS, tento projekt se jmenoval Evropské sdružení volného obchodu²³ (ESVO) a byl založen v roce 1960, jeho cílem bylo vytvořit projekt podobný EHS. Nebyl ovšem založen na nadstátním institucionálním charakteru, ani na společných politických vizích.

²² Brettonwoodský měnový systém je soustava pravidel, které regulovaly mezinárodní měnové vztahy od roku 1946 až do poloviny 70. let. Základem tohoto systému byly relativně pevné měnové kurzy, odstranění měnových restrikcí, vzájemná konvertibilita měn členských států a rozvoj mnohostranného systému mezinárodních plateb.

²³ Evropské sdružení volného obchodu je mezinárodní organizace založená v roce 1960. Posláním organizace je podpora prosperity a hospodářské spolupráce mezi jejími členy. Úvodními členy ESVO byly Velká Británie, Švédsko, Norsko, Dánsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko. Dnes má ESVO čtyři členy – Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko, kteří spolu s Evropskou unií tvoří Evropskou hospodářskou oblast (EEA); s výjimkou Švýcarska, jež Smlouvu o EEA v roce 1992 odmítlo v referendu.

Ovšem s postupem času se čím dál více ukazovalo, že britský projekt byl méně konkurenceschopný než EHS, a proto v roce 1961 podala Velká Británie přihlášku do EHS a spustila tím tzv. snowball effect. K Velké Británii se přidaly Dánsko, Irsko a Norsko, které taky podaly přihlášku do EHS. Tento krok vyvolal vlnu nadšení a optimismu, že se podaří sjednotit Evropu a vytvořit silné společenství, na druhou stranu zde převládaly obavy z ekonomické nepřipravenosti na vstup v případě Irska, které bojovalo s chudobou a jeho ekonomika byla silně závislá na zemědělství.

Přístupové rozhovory ovšem nebyly tak jednoduché, jak se mohlo zdát, a to především s Velkou Británií. Francie se bála vstupu Velké Británie, kterou nazval francouzský prezident Charles de Gaulle²⁴ americkým trojským koněm v EHS. Francie se obávala, že ztratí dominantní pozici ve Společenství, a proto vetovala vstup Velké Británie, a to pobouřilo i ostatní státy, které svoji přihlášku stáhly. Britové se nenechali odradit, a proto podali svoji přihlášku znovu ovšem opět neúspěšně, v cestě stála opět Francie.

Zlom nastal v roce 1969 na summitu v Haagu, kterého se již zúčastnil nový francouzský prezident Georges J. R. Pompidou²⁵. Hlavním cílem tohoto summitu bylo přistoupení Velké Británie, Dánska, Irska a Norska. V roce 1971 začala opět přístupová jednání se všemi čtyřmi zeměmi a v roce 1972 s nimi byla podepsána přístupová smlouva. Samotné přistoupení prošlo lehce na domácí politické scéně ve Velké Británii. V Dánsku, Irsku a Norsku proběhlo referendum o vstupu. Irové a Dánové se celkem přesvědčivě rozhodli pro vstup, konkrétně v případě Irska bylo pro vstup 83 % hlasů a v Dánsku sice jen 63 % pro vstup, ale při vysoké volební účasti, která se pohybovala okolo 90% obyvatelstva²⁶. Zato v Norsku byla situace o poznání složitější, vzniklo zde seskupení s názvem Lidové hnutí občanů proti vstupu. Hlavními body jejich programu bylo zachování norské suverenity a nezávislosti. Tato kampaň patrně zapříčinila, že v roce 1973, kdy se konalo norské referendum o vstupu bylo 52 % zúčastněných proti vstupu do EHS²⁷. Pro samotné společenství to byla tvrdá rána.

V lednu 1973 se nakonec EHS rozrostlo o tři země Velkou Británií, Dánsko a Irsko a tím byla završena první etapa rozšíření, což byl základ pro další etapy rozšiřování.

²⁴ Charles de Gaulle (1890-1970) byl francouzský státník a vojenský činitel. Byl zásadním odpůrcem přijetí Velké Británie.

²⁵ Georges Jean Raymond Pompidou byl francouzský politik, který se stal nejdéle úřadujícím francouzským premiérem a devatenáctým francouzským prezidentem od roku 1969 do své smrti v roce 1974.

²⁶ EUROSOP. *Referenda o přistoupení k EU v kandidátských zemích* [online]. [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/267/sekcce/referenda-o-pristoupeni-k-eu-v-kandidatskych-zemich/>

²⁷ SKANDINÁVSKÝ DŮM. *První norské referendum o vstupu do EU* [online]. [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <http://www.skandinavskydum.cz/prvni-norske-referendum-o-vstupu-do-eu/>

3.2 Druhá etapa rozšíření

Druhá etapa se týkala pouze jednoho státu, a tím bylo Řecko, které bylo asociačním partnerem EHS a byla zde vize jeho přistoupení už v samotné asociační smlouvě. Smlouvu o přistoupení byla podepsána v roce 1972 a v roce 1975 řecká vláda podala oficiální žádost o členství v EHS. Celý přístupový proces proběhl hladce a velmi rychle, a tak v roce se v lednu 1981 Řecko připojilo do EHS. Paradoxně, jak hladké bylo jeho přistoupení, tak o to těžší byly první roky jeho členství, kdy řecký premiér Andreas Papandreu²⁸ začal blokovat vstup Španělska a Portugalska podmínkou 2 miliardové dotace od ostatních členů Společenství do řeckého zemědělství. Nakonec jeho agresivní politika slavila úspěch a výměnou za kladné stanovisko ke vstupu Španělska a Portugalska byly Společenstvím zvýšeny finanční dotace pro Řecko. V té době se totiž Řecko nacházelo v jedné z jeho mnoha finančních a dluhových krizí.

Ve Španělsku se myšlenka na připojení k EHS objevila v roce 1977, kdy se konaly první svobodné, demokratické volby a po vzniku nové vlády se tyto myšlenky staly realitou a v tomtéž roce byla podána přihláška do EHS. Ve společenství to vyvolalo rozdílné reakce, zatímco Francie a Itálie nebyly příliš nadšeny, Velká Británie toto rozhodnutí vítala. Tlaky vyvolávalo hlavně to, že španělské hospodářství bylo silně orientováno na zemědělství a Francie a Itálie se obávaly o své dominantní postavení v tomto sektoru. Přístupové rozhovory byly zahájeny v roce 1979. V roce 1981 nastal problém, jehož vyřešení možná paradoxně Španělsku otevřelo dveře do EHS dříve, než se čekalo. Zmiňovaným problémem bylo násilné obsazení španělského parlamentu neofašistickými silami, které ovšem král Juan Carlos²⁹ dokázal potlačit. Evropská rada na základě těchto událostí, možná i z obavy o zachování demokracie a právního státu rozhodla o přistoupení a v roce 1985 byla podepsána smlouva o přistoupení Španělska, o rok později se stalo plnohodnotným členem.

Vstup Portugalska nevyvolával mezi členy EHS nijak silné reakce a celkové přistoupení proběhlo vcelku hladce. Portugalsko nepředstavovalo konkurenci v žádné oblasti pro nikoho z členů. Jediným problémem byla jen celková nerozvinutost, kterou ale společenství záměrně přehlíželo, kvůli obavám z potlačení demokracie a nástupu komunistických diktátorů. Bohužel pro samotné Portugalsko, které podalo přihlášku před Španělskem, byla jednání o

²⁸ Georgie Andreas Papandreu (1919 – 1996) řecký politik, státník a ekonom.

²⁹ Juan Carlos I. - byl v letech 1975 až 2014 španělským králem, který 18. července 2014 abdikoval ve prospěch svého syna Filipa VI.

vstupu vedena paralelně s jejich sousedem a kvůli tomu obě země nakonec přistoupily do ES až v roce 1986.

3.3 Začlenění východního Německa

Nejrychlejší přistoupení, avšak bez změny počtu členů, tak by se dalo nazvat sjednocení západního a východního Německa v jeden celek. Po rozpadu východního bloku se stalo NDR součástí Spolkové republiky Německo. Sjednocení a zároveň rozšíření o východní Německo považovala německá vláda a její kancléř Helmut Kohl³⁰ za interní záležitost.

Toto sjednocení změniloisky vah ve Společenství, kde do té doby byly Německo, Velká Británie a Francie zhruba stejně silnými hráči. Německo získalo přední postavení počtem obyvatel, vlivem, což se projevilo v uspořádání komunitárních orgánů.

Vznik EU

Dne 9. a 10. prosince 1991 byla v nizozemském Maastrichtu přijata tzv. Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva). Maastrichtská smlouva byla uzavřena v roce 1992 a jejím cílem byl přechod jednotného trhu k hospodářské a politické unii, novelizovala smlouvy o ESUO, EHS a Euratomu. Současně dala základ pro fungování EU. Smlouva se zaměřovala následně na pět primárních cílů. Prvním cílem bylo zaměřit se na položení základů hospodářské a měnové unie a zavedení jednotné měny ve třech fázích. První fáze byla liberalizace pohybu kapitálu a byla zahájena v roce 1990. Druhá fáze započala v roce 1994, kdy došlo ke sblížení hospodářské politiky zainteresovaných států. Třetí fáze nastala v roce 1999, kdy byla vytvořena oblast jednotné měny. Zbylé cíle představovaly 26 implementací jednotné zahraniční a bezpečnostní politiky, upevnění demokratické legitimacy orgánů, zajištění účinnějšího fungování institucí a celkový rozvoj EU.

„Pojem, termín či kategorie Evropská unie přinesla Smlouva o EU z února 1992, která nabyla účinnost 1. listopadu 1993. Tato smlouva paradoxně neobsahuje žádnou konkrétní definici daného pojmu. Stanoví pouze, že tato Smlouva je novou etapou utváření stále užšího svazku mezi národy Evropy, v němž jsou rozhodnutí přijímána co nejotevřeněji, a co nejbližší občanovi, jejím úkolem je utvářet mezi členskými státy a mezi jejich národy vztahy

³⁰ Helmut Kohl byl německý politik a dlouholetý předseda Křesťanskodemokratické unie. Od roku 1982-1990 byl kancléřem Západního Německa a stál v čele procesu znovusjednocení Německa., ve kterém následně dělal spolkového kancléře, a to od roku 1990-1998.

způsobem, ve kterém se projevuje soudržnost a solidarita³¹.“ Lze tedy shrnout, že členské země mají snahu prohlubovat integrační proces, kdy jeho finální podoba není ještě dotvořena. EU je založena na Evropských společenstvích, která jsou doplněna politikami a různými formami kooperace implementovaných touto smlouvou. EU vychází ze 3. pilířů, které jsou následující:³²

1. pilíř: Evropská společenství: • Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), založené v roce 1951, • Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM), založené v roce 1957, • Evropské hospodářské společenství (EHS), založené v roce 1957.

2. pilíř: Společná zahraniční a bezpečnostní politika.

3. pilíř: Spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí.

Dle Smlouvy o EU došlo i ke změně orgánů Unie, kdy největší změna byla provedena u Parlamentu, který dostal relativně vysoké pravomoci. Nově se mohl účastnit spolurozhodování a následně došlo k dalším změnám, které již ale podstatu EU neovlivnily, pouze dotvářely její dnešní podobu, např. se jednalo o proces z roku 2004, kdy došlo k zahájení ratifikačního procesu dokumentu, který se nazýval ústava pro Evropu, ta musela být ovšem ratifikována všemi členskými zeměmi. K jejímu vstupu v platnost ovšem nedošlo, protože v referendech ve Francii a v Nizozemí byla zamítnuta³³.

Evropský hospodářský prostor

Od 1. ledna 1993 začal kompletně fungovat společný evropský trh, díky tomu vznikla obchodní oblast, kde byla zaručena svoboda pohybu. Kromě otázek dalšího rozšiřování a prohlubování integrace mezi již členskými státy, EU vyjednávala s dalšími organizacemi, jako například ESVO, tato jednání přispěla 1. ledna 1994 ke vzniku Evropského hospodářského prostoru (EHP). Dohodu o vzniku EHP, která se podepsala ve městě Porto v Portugalsku podpořilo všech 12 tehdejších členů Společenství a k nim se připojili i členové ESVO, tedy Finsko, Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Rakousko, Švédsko a Švýcarsko. Díky tomu dosáhly na přístup na vnitřní trh, jak členské státy Společenství, tak i státy ESVO. Velkým pozitivem byl volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. V roce 1994, byla také odstartována druhá

³¹ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. V Praze: C.H. Beck, Beckova edice. 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.

³² CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. V Praze: C.H. Beck, Beckova edice. 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.

³³ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 7. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. 352 s. ISBN 978-80-7502-243-1.

etapa hospodářské a měnové unie, která probíhala až do konce roku 1998, a během které se členské země připravovaly na zahájení třetí fáze.

3.4 Třetí etapa rozšíření

Třetí rozšíření bývá často nazýváno severním rozšířením. Žádost o přistoupení si podalo Rakousko v roce 1989, Švédsko již podruhé v roce 1991 (poprvé se chtělo připojit k ES v roce 1961, ale jeho žádost o přidružené členství nebyla pro ES akceptovatelná), Finsko a Norsko v roce 1992. Švýcarsko na základě referenda ve stejném roce svoji žádost stáhlo. Přístupovým rozhovorům s těmito státy pomohl i fakt, že se jednalo o ekonomicky nadprůměrné státy Evropy, a proto EU s vyjednáváním příliš neotálela. V roce 1994 byla na řeckém ostrově Korfu podepsána s těmito zeměmi smlouva o přistoupení.

V případě Norska se opakovalo další referendum, již třetí, které opět dopadlo s negativním výsledkem (52,5 % proti vstupu do EU)³⁴.

Finsku, které přemýšlelo nad členstvím už v EHS, výrazně pomohlo hlavně zbavení se sovětského vlivu a vypovězení poválečných dohod. Ve Finsku proběhlo v červnu 1994 referendum o vstupu do EU, které dopadlo 57 %³⁵ podporou pro vstup do EU.

Rakousko bylo první zemí, která projevila zájem o vstup tehdy ještě do ES, tím že podalo primární žádost už v červenci 1989. Bylo také prvním státem, který ratifikoval Smlouvu o EU. Jelikož Rakousko bylo zakládajícím státem ESVO a v první fázi vstoupilo také do EHP, bylo jen otázkou času, kdy vstoupí do Unie. Řešitelným problémem se stala pouze otázka neutrality, a některé otázky společné zemědělské a dopravní politiky. V červnu 1994 se konalo v Rakousku referendum a zhruba dva třetiny obyvatel byly pro vstup do EU.

Zásadní otázkou pro přijetí Švédska byla pravidla pro využívání přírodních zdrojů. Rozpory se však podařilo během krátké doby vyřešit a díky ústupkům obou stran se požadované referendum mohlo konat již v listopadu 1994, kdy téměř 52,3 %³⁶ občanů potvrdilo vstup Švédska do EU.

V roce 1995 se Rakousko, Finsko a Švédsko staly členskými státy EU, počet členů se tedy zvýšil na 15.

³⁴ EUROSOP. *Referenda o přistoupení k EU v kandidátských zemích* [online]. [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/267/sekce/referenda-o-pristoupeni-k-eu-v-kandidatskych-zemich/>

³⁵ EUROSOP. *Finsko* [online]. [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/522/sekce/finsko/>

³⁶ EUROSOP. *Švédsko* [online]. [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/834/sekce/svedsko/>

Amsterodamská smlouva

Postupem času a neustálých snah o rozšiřování bylo jasné, že je potřeba současné fungování EU reformovat, systém nastavený pro původní počet států přestával být dostatečný. Výsledkem snah z druhé poloviny 90. let o zefektivnění EU bylo podepsání Amsterodamské smlouvy v roce 1997. Cílem smlouvy bylo zjednodušení fungování EU a zrevidování Maastrichtské smlouvy. V účinnost vstoupila po ratifikaci ve všech členských zemích 1. května 1999. Důležité je si ovšem přiznat, že očekávané změny nenaplnila, ale i přesto byla prospěšná. Zavedla pojem “Schengenské acquis³⁷” do právního rámce EU. Přidala kompetence pro Evropský parlament a Komisi, do jednání Rady vnesla více transparentnosti a pozměnila postup pro obsazování pozic v Evropské komisi.

Přechod na společnou měnu

Nejvýznamnější ekonomickou událostí na konci 90. let představovalo přání dotáhnout projekt Evropské měnové unie. V době, kdy se přípravy ke spuštění dostaly do závěrečné fáze, akceptovalo 1. ledna 1999 jedenáct zemí společnou měnu, k tomu se mimochodem zavázaly již v Maastrichtské smlouvě. Euro, které v té době představovalo měnu v bezhotovostní formě přijaly všechny členské státy kromě Dánska, Řecka, Švédska a Velké Británie. V Souvislosti s těmito kroky došlo k založení Evropské centrální banky³⁸. V roce 2002 se stalo z eura, které v té době již bylo ve formě mincí a bankovek hlavní platidlo 12 zemí (přidalo se Řecko) EU a nahradilo národní měny. Proto, aby země mohla vstoupit do třetího stupně hospodářské a měnové unie a převzít společnou měnu, musí splnit tzv. konvergenční kritéria, které jsou popsány v podkapitole 2.2.3.

Smlouva z Nice

Vyjednávání o smlouvě z Nice se dá označit jako nejdůležitější summit v historii EU, kde se setkali představitelé všech členských států ve městě Nice ve Francii v prosinci 2000. Jednání se ovšem protáhlo až do roku 2001, kdy byla smlouva podepsána všemi členskými státy. Ani ratifikace této smlouvy neprošla zcela hladce, například v Irsku se muselo hlasovat dvakrát. I přes to vstoupila smlouva v platnost 3. února 2003. Smlouva z Nice byla vlastně znovu pozměňovacím dokumentem Smlouvy o EU a původních Římských smluv. Započala další nutnou přeměnu unijních orgánů, což byl nevyhnutelný krok pro rozšiřování EU o další státy.

³⁷ Schengenské acquis je soubor právních předpisů tvořících základ schengenské spolupráce.

³⁸ Evropská centrální banka je orgán Evropské unie a centrální banka zemí eurozóny. Byla založena společně s Evropským systémem centrálních bank 1. června 1998 a jejím úkolem je udržovat stabilitu cen v zemích, které používají euro, a také řídit měnovou politiku Evropské unie.

Usilovala o větší otevřenost Unie směrem k občanům, jejich lepší informovanost o dění v EU, rozšířila počet europoslanců, příslušníků Soudního dvora a Účetního dvora EU. Smlouva z Nice rozšířila systém hlasování na základě kvalifikované většiny³⁹ v řadě oblastí a zavedla nový pojem dvojí většiny⁴⁰. Smlouva dále stanovila i dvě důležitá data pro chystané přistoupení států střední a východní Evropy. Prvním z nich byl rok 2002, kdy měla EU zahájit přístupové rozhovory s kandidátskými státy. Druhým byl rok 2004, který byl stanoven jako možný rok pro vstup kandidátských států k plnému členství. Došlo i k přijetí Charty základních práv občanů EU, která deklaruje primární práva a svobody občanů členských států, jednalo se o první takto strukturovaný dokument v této oblasti.

Laekenská deklarace

To, co chybělo ve smlouvě z Nice vedlo představitele EU koncem roku 2001 k zasedání Evropské rady v belgickém Laekenu, a to i přes to, že v té době ještě nebyla smlouva platná. V Belgii se tedy podepsala Laekenská deklarace, která měla nevyřešené problémy přezkoumat a napravit. Na stejném zasedání se dohodlo na založení Konventu, který si kladl za cíl zamyslet se nad budoucností Evropy. Konvent byl složen ze 105 členů, jak z řad představitelů vlád členských a kandidátských států, tak i jejich parlamentních zástupců, dále také ze zástupců Evropského parlamentu a Komise. Scházel se jednou měsíčně v letech 2002 až 2003. Výsledkem jeho práce byl návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu, která ovšem nebyla přijata v referendech konaných ve Francii a Nizozemsku.

3.5 Čtvrtá etapa rozšíření

Čtvrtá vlna rozšíření EU byla na základě rozhodnutí Evropské rady rozdělena do dvou částí. V první skupině čtvrté vlny vstoupilo deset zemí s tím, že zbývající Bulharsko a Rumunsko získaly příslib přijetí později. Přístupová smlouva, díky které se EU rozšířila o tzv. laekenskou skupinu⁴¹ států, byla podepsána v Aténách 16. dubna 2003. Rozšíření, ke kterému došlo 1. května 2004, předcházela v devíti z desíti přistupujících států referenda, na základě jejich výsledků byla přístupová smlouva ratifikována.

³⁹ EUR-LEX EUROPA. *EUR-Lex-xy0016, Shrnutí právních předpisů EU* [online]. [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0016>

⁴⁰ EUR-LEX EUROPA. *EUR-Lex-ai0008, Shrnutí právních předpisů EU* [online]. [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aai0008>

⁴¹ Laekenská skupina vznikla na zasedání Evropské rady v Laekenu v roce 2001 a tvoří ji státy lucemburské skupiny (ČR, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko a Kypr) a neúspěšnější státy skupiny helsinské skupiny (Litva, Lotyšsko, Slovinsko a Malta).

Referendum o vstupu do EU se neodehrálo pouze na Kypru, kde byla tato otázka komplikována nevyřešenými problémy rozděleného ostrova a statutu Severního Kypru. V roce 2004 se konalo na Kypru referendum o sjednocení ostrova⁴², kdyby dopadlo hlasování ve prospěch sjednocení, vznikla by Sjednocená kyperská republika, která by vstoupila společně do EU, což bylo plánem OSN v čele s Kofi Annanem⁴³. Pro sjednocení ostrova se vyslovilo 64,9 % kyperských Turků, ale jen 24,2 % Řeků. Proti bylo 35,1 % Turků a 75,8 % Řeků. Výsledky byly ovlivněny snahou řecké vlády, médií a církve, která vyzývala proti kladnému výsledku referenda. Do EU tedy směřovala pouze jižní část ostrova obývaná Řeky, zatímco severní část tzv. Severokyperská turecká republika zůstala pod vlivem Ankary. V ostatních zemích se konalo referendum o vstupu do EU. V Estonsku a na Maltě bylo referendum nezávazné k případnému vstupu do Unie.

Tabulka 3.1 Referenda konaná v zemích střední a východní Evropy před rozšířením v roce 2004

Země	Datum referenda	Volební účast v %	ANO v %	NE v %
Česká republika	13 -14.06. 2003	55,21	77,33	22,67
Estonsko	14. 09. 2003	64,02	66,83	33,17
Litva	10 -11. 05. 2003	63,3	91,07	8,93
Lotyšsko	20. 09. 2003	72,53	67	33
Maďarsko	12. 04. 2003	45,6	83,76	16,24
Malta	08. 03. 2003	91	53,6	46,4
Polsko	07 -08. 06. 2003	58,85	77,45	22,55
Slovensko	16 -17. 05. 2003	52,15	92,46	7,54
Slovinsko	23. 03. 2003	60,3	89,6	10,4

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Euroskop.cz

Pro samotný proces připojení zemí střední a východní Evropy k EU byl důležitým milníkem pád komunismu na počátku 90. let, kdy se tyto země vymanily z vlivu Sovětského svazu. Samotná ES věděla, že kromě Kypru a Malty ostatní státy neměly na začátku 90. let ani

⁴²EUROACTIV. *Kyperští Řekové v referendu odmítli sjednocení ostrova* [online]. 30. 11. 1999 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/kypert-ekov-v-referendu-odmtli-sjednocen-ostrova/>

⁴³ Kofi Atta Annan byl ghanský diplomat. V letech 1997–2006 byl sedmým generálním tajemníkem OSN. V roce 2001 spolu s OSN obdržel Nobelovu cenu míru.

fungující tržní hospodářství, ani demokratický systém. Pro společenství znamenalo toto rozšíření obrovskou výzvu, ať už finanční, nebo také institucionální. Byla zde snaha pomoci nastolit demokratický systém v bývalých komunistických státech nebo státech pod vlivem autoritářských diktátorů a otevřít pro zhruba 100 milionů obyvatel zemí střední a východní Evropy volný trh zboží, osob, služeb a kapitálu. Jednalo se o státy chudé a daleko za ekonomickým průměrem EU.

Kypr a Malta podaly přihlášku v roce 1990, postkomunistické státy až v polovině 90. let. S Českou republikou, Estonskem, Kyprem, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Maltou, Polskem, Slovenskem a Slovinskem byly oficiální rozhovory ukončeny na kodaňské schůzi Evropské rady konané v roce 2002, kde jim bylo slíbeno plné členství od roku 2004. Bulharsku a Rumunsku byl kvůli jejich nepřipravenosti v oblasti hospodářských a politických reforem navržen pozdější termín.

Čtvrtá a zároveň největší vlna rozšíření byla charakteristická pro jistou asymetrii ve vyjednávání a v intenzivním hledání kompromisů. Unie trvala na tom, aby nově vstupující země plně přijaly právní řád EU neboli *acquis communautaire*. Neudělila žádné trvalé výjimky, jako tomu bylo v předchozích případech a rozhodla se snížit vyplácení přímých finančních dotací.

Po téměř patnácti letech působení uvedených států v EU lze prohlásit, že jejich pozice se po překonání určitých prvotních potíží stabilizovala a čtvrté rozšíření je hodnoceno jako pozitivní. V nových členských státech došlo k razantnímu zvýšení životní úrovně a ke zlepšení národních ekonomik, infrastruktury, zlepšila se také oblast vědy a výzkumu, či školství. Ostatní členské země díky této skutečnosti navýšily objem exportu a investic uvnitř Unie.

3.6 Vstup Balkánských zemí do EU

Rumunsko bylo vlastně první zemí východního bloku, která se snažila navázat styky s ES, kdy od roku 1974 podepsalo smlouvu, díky které bylo zahrnuto do Systému všeobecných preferencí⁴⁴, o šest let později byla podepsána dohoda o průmyslových výrobcích. V roce 1990 započaly oficiální diplomatické vztahy mezi Bukureští a ES.

⁴⁴ Systém všeobecných preferencí má za úkol pomoci vybraným zemím zapojit se do světového obchodu a přispět tím jejich hospodářskému rozvoji.

Bulharsko navázalo vztahy s EU až v roce 1988. Rok 1990 byl pro Bulharsko ekonomicky a hospodářsky významný díky tomu, že podepsalo konvenci o obchodních a hospodářských vztazích, která Bulharsku umožnila čerpat peníze z programu PHARE.

V roce 1993 podepsal obě země asociační dohodu s EU a v roce 1995 podaly obě země oficiální přihlášku ke členství v EU, přístupová jednání však začala až o pět let později. Jenže ty se nepodařilo dotáhnout ke zdárnému konci, a to hlavně kvůli neuspokojivému pokroku směrem k členství, a proto nebylo na již zmiňovaném zasedání v Laekenu dojednáno zařazení ani jednoho z jihovýchodních států do laekenské skupiny. Tato skutečnost byla ovšem celkem očekávanou, protože se jednalo o na poměry EU velice chudé, justičně nepřipravené a ekonomicky slabé státy. Otázkou bylo i fungování politického systému v obou zemích a neslábnoucí vliv bývalých představitelů komunistických stran. Přístupovou smlouvu podepsalo Bulharsko s Rumunskem o tři roky později, v první polovině roku 2005 v Lucembursku⁴⁵

„Přístupová smlouva určila Rumunsku přísné podmínky vztahující se k prvním letům členství. Ochranná opatření s možnostmi sankcí v podobě pozastavení čerpání prostředků ze strukturálních fondů se týkala především oblasti justice, vnitra a administrativy. Přechodná období upravila také zákaz exportu některých potravinářských produktů na vnitřní trh. Vstup do EU přesto představoval relativně konsenzuální téma napříč rumunských stranicko-politickým spektrem s výjimkou nacionalistické Strany velkého Rumunska. Podpora veřejnosti byla jedna z nejvyšších v rámci zemí střední a východní Evropy a pravidelně oscilovala okolo 65 %⁴⁶“

„V případě Bulharska Komise trvala na provedení reforem zdravotnictví, penzijního systému a justice. Byly zde problémy se začleněním etnických menšin do společnosti, především romského etnika. Obrovská kritika přetrvávala až do roku 2006 v oblasti korupce, fungování veřejné správy a neefektivního soudního systému, která blokovala vstup Bulharska až do zmiňovaného roku 2006. Specifický problém představoval rovněž požadavek modernizace a následně i uzavření nejstarších bloků jaderné elektrárny Kozloduj⁴⁷“

⁴⁵ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Rozšiřování ES/EU*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 193 s. ISBN: 80-210-3041-0

⁴⁶ FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. 200 s. ISBN 978-80-7325-450-6.

⁴⁷ FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. 199 s. ISBN 978-80-7325-450-6.

V září 2006 Evropská komise rozhodla o schopnosti obou zemí na začlenění se do EU. V následujícím roce, tedy 2007 vstoupilo Bulharsko a Rumunsko do Unie, a to i přes to, že nesplňovaly všechny stanovené podmínky. V rámci pozdní vlny rozšíření o státy střední a východní Evropy došlo k celkovému navýšení členu Unie na 27.

Lisabonská smlouva

Po neúspěchu v podobě zamítnutí některých států přijmout Smlouvu o Ústavě pro Evropu došlo v druhé polovině roku 2006 k zahájení nových jednání mezi tehdejšími pětadvaceti členskými státy ohledně nové smlouvy v této oblasti. Významnou událostí v těchto snahách představovalo setkání nejvyšších představitelů EU v Berlíně v roce 2007, kde se kromě oslav 50. výročí podpisu Římských smluv přijala tzv. Berlínská deklarace⁴⁸. To vše probíhalo za německého předsednictví, kdy byla snaha o oživení diskuze nad významností ústavní smlouvy pro EU. Německo vystřídalo v čele předsednictví Portugalsko, které celou snahu završilo svým konkrétním návrhem nové ústavní smlouvy. Dokument, který se jmenuje Lisabonská smlouva, pozměňující smlouvu o Evropské unii a smlouvu o založení Evropské, byl podepsán v Lisabonu 13. prosince 2007.

V platnost Lisabonská smlouva vešla až 1. prosince 2009 po komplikované ratifikaci v členských státech. Velká většina členských států se rozhodla schválit smlouvu v národních parlamentech. Irsko hlasovalo o ratifikaci smlouvy v referendu, a to dvakrát, protože první pokus dopadl s negativním stanoviskem. Největší nedůvěru vzbuzovala smlouva v České republice, která nechala vybrané části dokumentu podrobit kontrole Ústavním soudem.

Přijetí Lisabonské smlouvy vedlo k odstranění pilířové struktury, která dávala základ pro fungování Unie již od podepsání Maastrichtské smlouvy. Zrušení prvního pilíře znamenalo převedení veškerých pravomocí z ES na EU, čímž se tak Unie stala subjektem mezinárodního práva a nositelem suverenity. Významnou novinkou, kterou Lisabonská smlouva přinesla, je upevnění rolí národních parlamentů nebo definování postupu pro vystoupení některého státu z EU. Smlouva se věnuje dalším institucionálním změnám ve fungování EU, například vzniku nových funkcí, jako je předseda Evropské rady či Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Došlo k přejmenování Rady ministrů na Radu Evropské unie nebo bylo specifikováno v jakých oblastech, a za jakých okolností se má hlasovat jednomyslně nebo pomocí kvalifikované většiny. Mezi další institucionální změny patřilo udělení legislativní

⁴⁸ EUROSOP. *Kontroverzní Berlínská deklarace byla podepsána* [online]. 25.3.2007 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/38/7110/clanek/kontroverzni-berlinska-deklarace-byla-podepsana/>

moci nejenom Radě, ale i Parlamentu, zmenšení Evropské komise o třetinu či snížení počtu poslanců v Evropském parlamentu⁴⁹.

Lisabonská smlouva tedy přinesla Evropské unii změnu ve prospěch efektivnějšího fungování jako celku. Na druhé straně častým argumentem odpůrců Lisabonské smlouvy je fakt, že členské státy přijetím dokumentu přišly o část své nezávislosti a nadnárodní principy spolupráce převýšily zásady jednotlivých členských zemí.

Chorvatsko zažádalo o vstup do EU v roce 2003. Hlavním problémem Komise v žádosti k připojení byla nevyřešená otázka menšin a jejich diskriminace a také, jako u mnoha států Balkánu, korupce ve státní správě, justici a politice. V roce 2004 rozhodla Komise, že Chorvatsko podniklo dostatečné kroky v oblastech, které označila za rizikové a je připraveno na vstup do EU, a proto ho doporučila jako oficiálního kandidáta. O několik měsíců později získalo statut kandidátské země a v roce 2005 s ním byla zahájena přístupová jednání. Později se však objevily problémy pro vstup Chorvatska ze strany Slovinska, které chtělo blokovat jeho vstup kvůli nevyřešené otázce hranic mezi oběma státy. Dalším problémem bylo blokování přístupových jednání ze strany Slovinska z důvodů, že Chorvatsko omezovalo vstup slovinských rybářů do mezinárodních vod Jaderského moře. Nakonec se podařilo spory mezi oběma státy vyřešit a samotnou přístupovou smlouvu podepsalo Chorvatsko v roce 2011, jeho vstup do EU proběhl 1. července 2013 po úspěšném referendu, kterého se zúčastnilo 44 % obyvatel, z nich hlasovalo 66 % pro vstup do EU⁵⁰. Chorvatsko tedy vstoupilo do EU, jako zatím jediná země, která už fungovala na základě Lisabonské smlouvy.

⁴⁹ Počet poslanců za každou zemi je zhruba úměrný počtu jejich obyvatel, přičemž se jedná o proporcionalitu sestupnou: Žádná země nemůže mít méně než 6 nebo více než 96 poslanců a celkový počet členů EP nesmí překročit 751

⁵⁰ IROZHLAS. *V Chorvatsku oslavují kladný výsledek referenda o vstupu do EU* [online]. 23.1.2012 [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/v-chorvatsku-oslavuji-kladny-vysledek-referenda-o-vstupu-do-eu_201201231246_lmanouro

4. Zhodnocení současného stavu a jeho dopadů na budoucí rozšiřování Evropské unie

Evropská unie má nyní 28 členů a v nejbližší době se chystá na odchod Velké Británie, proto EU soustředí své úsilí spíše na vyřešení tohoto problému než na případnou další vlnu rozšiřování.

Jak jsme si již řekli v první kapitole, hranice Evropy je velmi obtížné správně definovat, a proto i počet potencionálních států, které by mohly mít zájem o členství v EU je velmi těžké správně určit. V současné době je v Evropě 50 států, které si pro potřeby této práce můžeme rozdělit následovně:

- členské státy EU – 28,
- kandidátské státy – Albánie, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko a Turecko,
- potencionálně kandidátské státy – Bosna a Hercegovina, Kosovo,
- státy východní Evropy – Bělorusko, Moldavsko, Rusko, Ukrajina,
- státy EFTA – Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko,
- zbylé státy západní Evropy – Andorra, Monako, San Marino a Vatikán,
- Zakavkazsko – Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie.

Je jasné, že se Západní Balkán přibližuje k EU. Zatímco přistoupení pro celý region může být zdoluhavý proces, snaha nabídnout Dohody o stabilizaci a přidružení byla nabídnuta všem zemím tohoto regionu⁵¹

V této kapitole se zaměřím na kandidátské státy a potencionálně kandidátské státy, které jsou z výše zmiňovaných států k členství nejbližší. Okrajově se zmíním o státech Východního partnerství, o Ruské federaci a o dalších státech, které by mohly potencionálně pomýšlet na členství v EU.

4.1 Kandidátské státy pro vstup do EU

V současné době má status kandidátské země celkově pět zemí, které čeká ještě dlouhá cesta k plnohodnotnému členství. V následujících podkapitolách budou představeny historické události formování samostatných států, jejich aktuální problémy a zhodnocení současného a možného budoucího vývoje směrem k EU.

⁵¹ WHITE, S., P. G. LEWIS and J. BATT. *Developments in Central and East European politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013. 312 s. ISBN 978-1-137-26299-8.

4.1.1 Albánie

Albánie je republika nacházející se v jihovýchodní Evropě, na Balkánském poloostrově, s rozlohou 30 000 km² a 2,8 milionu obyvatel, z kterých se 56 % hlásí k muslimské víře, hlavním městem je Tirana. V národnostním složení představují naprostou většinu Albánci s 98,7 % obyvatel⁵². Sousedí na severu s Černou Horou, na severovýchodě s Kosovem, na východě se Severní Makedonií a na jihovýchodě s Řeckem. Nyní stejně jako ostatní kandidátské státy čerpá prostředky z programu IPA. Albánie je členem mnoha mezinárodních organizací jako jsou Organizace spojených národů, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Severoatlantické aliance, Světové obchodní organizace a v neposlední řadě v Radě Evropy.

Obrázek č. 4.1 Albánie

Zdroj: Operation world, 2011

V roce 1999 byla zahrnuta do Stabilizačního a asociačního procesu pro Západní Balkán, díky tomu Albánie získala autonomní obchodní preference. O rok později byl albánský export osvobozen od cel ze strany EU a ve stejném roce získala Albánie status potencionálně kandidátské země. Na základě návrhu Komise z roku 2003 byly oficiálně zahájeny rozhovory o podpisu Stabilizační a asociační smlouvy. Tyto rozhovory byly úspěšně zakončeny 12. června 2006, kdy Albánie podepsala Stabilizační a asociační smlouvu jako třetí země Západního Balkánu v pořadí. V roce 2008 hrála důležitou roli při vzniku Unie pro středomoří⁵³. Oficiální žádost o vstup do EU byla předložena v roce 2009, k tomu se ale

⁵² BUSINESSINFO. *Albánie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 20. 8. 2018 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/albanie-zakladni-charakteristika-teritoria-17810.html>

⁵³ Je seskupení států EU a států mimo EU kolem Středozemního moře a byla založena 13. července 2008. Skládá se z 28 členských států Unie, 15 středomořských partnerských zemí a státy Ligy arabských států. Unie pro Středomoří jakožto jižní větev Evropské politiky sousedství usiluje o dobré sousedské vztahy se zeměmi ve

Evropská komise vyslovila tak, že přístupová jednání nemohou být v současné době zahájena, protože Albánie má velké nedostatky s podmínkami ke členství, a proto stanovila dvanáct bodů k řešení. V říjnu 2012 již Komise doporučila udělit Albánii status kandidátské země, ale to jen za podmínky vyřešení důležitých opatření v oblasti veřejné správy a justice. V roce 2014 zveřejnila Komise zprávu o pokroku Albánie v reformě soudnictví a v boji s korupcí a organizovaným zločinem. Na základě této zprávy rozhodla Evropská rada, že Albánii udělí status kandidátské země⁵⁴. Do roku 2018 zaznamenala Rada pro obecné záležitosti ve svých hodnotících zprávách neutuchající snahu ze strany Albánie o pokračování plnění programu reform. Proto jí 26. června 2018 zahrnula do procesu stabilizace a přidružení mezi EU a zeměmi Západního Balkánu. Jednání o přistoupení Albánie by měly být zahájeny v červnu 2019, obavy mezi členskými státy ovšem i nadále panují ze zvýšené kriminality, která by se mohla přenést do EU. Problémem se může zdát i snaha Kosova a Albánie na vytvoření tzv. „Velké Albánie“⁵⁵, což se nelíbí Srbsku a EU hodně dbá na korektní vztahy v regionu a případné silnější nepokoje by mohly slibné vyjednávání pokazit. I přes tato zmíněná negativa podniká země velké kroky směrem ke členství v EU.

4.1.2 Černá Hora

Černá Hora je parlamentní republika ležící v jihovýchodní Evropě s rozlohou 13 812 km² a s 666 tisíci obyvatel. Má společné hranice s Chorvatskem, Bosnou a Hercegovinou, Srbskem, Albánií a Kosovem. Hlavním městem je Podgorica a 72 % obyvatel vyznává pravoslaví. Po zániku Svazové republiky Jugoslávie v roce 2003 vzniklo Státní společenství Srbsko a Černá Hora, které ale vydrželo pouze tři roky, a to kvůli nepokojům mezi obyvatelstvem obou států. Proto 21. května 2006 proběhlo referendum o nezávislosti Černé Hory, kterému stanovila Evropská unie hranici pro uznání nezávislosti 55 %. Hlasování se zúčastnilo 86,3 % oprávněných voličů, z nich 55,5 % bylo pro nezávislost⁵⁶. Černá Hora je členem Evropské banky pro obnovu a rozvoj, Organizace spojených národů a od roku 2007 také Světové banky, Mezinárodního měnového fondu a Středoevropské zóny volného obchodu.

svém blízkém okolí a snaží se tak prostřednictvím ekonomické, politické a sociální spolupráce prohlubovat vzájemné vztahy.

⁵⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Albania* [online]. 22.11. 2017 [cit. 2019-0-07]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en

⁵⁵ IDNES. *Velká Albánie rozpíná křídla, chce k sobě připoutat Kosovo* [online]. 20.1.2019 [cit. 2019-03-057].

Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/albanie-kosovo-srbsko-uzemi-valka-sjednoceni.A190117_145151_zahranicni_dtt

⁵⁶ EUROACTIV. Černá hora vyhlásila nezávislost [online]. 5. 6. 2006 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z:

<https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/ern-hora-vyhlsila-nezvislost/>

Obrázek č. 4.2 Černá Hora

Zdroj: Operation world, 2011

V roce 2007 podepsala Černá Hora s EU řadu dohod, konkrétně Dohodu o stabilizaci a přidružení, Dohodu o obchodních záležitostech a Dohodu ohledně vízového režimu. Rok poté podala oficiální žádost o vstup do EU, ke které se v roce 2010 vyjádřila Komise ve zprávě, kde pozitivně hodnotí vývoj země od vyhlášení samostatnosti, k tomu ale vydala i seznam prioritních oblastí, na které je potřeba se zaměřit. Jednalo se o vysokou míru korupce, vysoké zadlužení a vysokou míru šedé ekonomiky. Na základě této zprávy Rada přidělila Černé Hoře status kandidátské země. V roce 2012 byla zahájena negociační jednání. Od té doby dokázala Černá Hora vybudovat a zefektivnit své tržní hospodářství, také se jí daří plnit závazky ze strany EU nebo plnit politická kritéria pro vstup do EU. Mezi výhody Černé Hory může patřit velký ekonomický potenciál cestovního ruchu. Od roku 2012 se uskutečnilo 12 zasedání přístupové konference na ministerské úrovni, kdy zatím poslední se konalo 10. prosince 2018 a jednalo se zde o kapitole 27 z celkových 35. Dosud bylo z celkového počtu 35 kapitol otevřeno k jednání 32, z kterých byly tři předběžně uzavřeny⁵⁷. Další jednání jsou naplánována na druhou polovinu roku 2019. I přes řadu pozitivních kroků ze strany Černé Hory směrem ke členství v EU, se její přistoupení nelíbí mnoha členským státům, které připomínají ne příliš vydařené poslední přistoupení západoevropských zemí v roce 2007.

4.1.3 Severní Makedonie

Severní Makedonie je parlamentní republika ležící v jihovýchodní Evropě. Sousedí s Kosovem na severozápadě, s Bulharskem na východě, se Srbskem na severu, s Řeckem na jihu a s Albánií na západě. Rozloha je 25 713 km² a počet obyvatel lehce přesahuje 2 miliony,

⁵⁷ EVROPSKÁ RADA. Černá Hora [online]. 17.12.2018 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/montenegro/>

hlavním městem je Skopje. K pravoslavné církvi se hlásí 68% obyvatelstva a 33 % obyvatelstva je muslimského vyznání. Národnostní složení představuje 64 % většinu Makedonců a poměrně velkou albánskou menšinu, která tvoří 25% obyvatelstva, mezi další menšiny patří Turci, Romové nebo Rumuni⁵⁸. Severní Makedonie je členem Rady Evropy nebo Organizace spojených národů a v současné době je blízko vstupu do NATO, kde 6. února 2019 podepsala protokol o přistoupení a nyní se jen čeká ratifikaci této smlouvy ve všech členských parlamentech. To může trvat možná i rok, ale neočekává se, že by měl nastat zásadní problém v některém z členských parlamentů, a to i díky změně názvu tohoto státu⁵⁹.

Obrázek č. 4.3 Severní Makedonie

Zdroj: Dreamstime, 2019

Severní Makedonie měla dlouhá léta ambice na vstup do EU nebo NATO, ale tuto snahu často blokovaly problematické vztahy s jižním sousedem. Řecko vnímalo bývalý název tohoto státu, kterým byl od rozpadu Jugoslávie v roce 1991 Bývalá jugoslávská republika Makedonie. Ten podle části řecké vlády představoval útok na historické dědictví a za nárokování si stejnojmenné řecké provincie. Řešením se stala dohoda z června 2018, kdy se obě vlády schodly na novém názvu Severní Makedonie, který zapříčinil i změnu makedonské ústavy. Oficiální přejmenování proběhlo v únoru 2019, tato změna otevřela Severní Makedonii dveře do NATO a dost možná změna názvu představuje i vstupenku do EU a zrychlení procesu přistoupení. Rozhovory mezi EU a Severní Makedonií započaly v roce 2001, kdy Makedonie podepsala s EU Dohodu o stabilizaci a přistoupení, která vešla

⁵⁸ BUSINESSINFO. Makedonie: *Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 24. 2. 2019 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/makedonie-fyrom-zakladni-charakteristika-teritoria-17543.html>

⁵⁹ ECHO24. *Severní Makedonie podepsala protokol o přistoupení k NATO* [online]. 6. 2. 2019 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SCWcg/severni-makedonie-podepsala-protokol-o-pristoupeni-k-nato>

v platnost až v roce 2004. Ve stejném roce podala tehdejší vláda přihlášku ke členství a o rok později země získala oficiálně status kandidátské země. Dne 18. února 2008 přijala Rada revidované přístupové partnerství se Severní Makedonií. Občané Severní Makedonie mohou cestovat do schengenského prostoru bez víz od 19. prosince 2009. Dne 26. června 2018 přijala Rada pro obecné záležitosti závěry o procesu stabilizace a přidružení mezi EU a zeměmi Západního Balkánu, do nichž byla Severní Makedonie zahrnuta. Rada se dohodla na pozitivní reakci ohledně pokroku, jehož dosáhla Severní Makedonie, a na stanovení postupu umožňujícího zahájit jednání o přistoupení s touto zemí v červnu 2019⁶⁰. I Přes to, že Evropská komise doporučila zahájit přístupové rozhovory již šestkrát, nedařilo se najít shodu uvnitř EU kvůli spornému názvu Bývalá jugoslávská republika Makedonie. Tento problém byl vyřešen, a proto se šance na vstup do EU podstatně zvýšily. Jednak díky změně samotného názvu, ale za další i díky zlepšující se situaci v boji s korupcí a organizovaným zločinem. Příprava na převzetí právních předpisů je relativně na dobré úrovni, totéž lze říct o ekonomické situaci v zemi, ovšem problémem zůstává malá atraktivita pro zahraniční investory a neochota místních začít podnikat, která brzdí tamní ekonomiku. Justiční systém je relativně připraven a co se týče regionální spolupráce, tak země aktivně spolupracuje se všemi dalšími kandidátskými státy. Republika Severní Makedonie má tedy všechny předpoklady stát se v dohledné době plnohodnotným členem EU.

4.1.4 Srbsko

Srbsko je stát ležící uprostřed Balkánského poloostrova, hlavním městem je Bělehrad. Rozloha je 88 361 km² a počet obyvatel je 8,7 milionů. Společné hranice má na severu s Maďarskem, na východě s Bulharskem a Rumunskem, na jihu s Kosovem a se Severní Makedonií, na jihozápadě s Albánií a s Černou Horou a na západě s Bosnou a Hercegovinou a Chorvatskem. V národnostním složení představují absolutní většinu 84 % Srbové, zbytek tvoří Maďaři, Turci a Romové. Stejně jako v mnoha jiných zemích na Balkáně je pravoslavná církev tou nejsilnější s 85 % podílem na obyvatelstvu, muslimská víra zde tvoří pouze 3 % zastoupení⁶¹.

⁶⁰ EVROPSKÁ RADA. *Republika Severní Makedonie* [online]. 19.3. 2019 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/republic-north-macedonia/>

⁶¹ BUSINESSINFO. *Srbsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 21.8. 2018 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/srbsko-zakladni-charakteristika-teritoria-18537.html>

Obrázek č. 4.4 Srbsko

Zdroj: Dreamstime, 2017

Po pádu komunismu a během následné občanské války v Jugoslávii vznikl stát s názvem Svazová republika Jugoslávie, který představoval federaci dvou států Černé Hory a Srbska, v čele federace stál Slobodan Milošević⁶². Problematickou se ovšem jevila otázka Kosova, které bojovalo za svoji nezávislost a na konci 90. let 20 století tyto nepokoje a neshody představitelů vedly k násilnému obsazení Kosova a nerespektování jeho historického území. Vše vyvrcholilo iniciativou NATO, které v roce 1999 zahájilo letecké bombardování Jugoslávie se snahou docílit stažení jejich vojsk z Kosova. Výsledkem bylo, že se Kosovo stalo protektorátem OSN. Po svržení Slobodana Miloševiče vzniklo Státní společenství Srbsko a Černá Hora, toto soustátí vzniklo po zániku Svazové republiky Jugoslávie 4. února 2003. Soustátí Srbska a Černé Hory ovšem zaniklo po třech letech existence, a to kvůli snaze Černé Hory, která se chtěla stát nezávislým státem. Proto se 21. května 2006 konalo referendum o nezávislosti Černé Hory. Hlasování se zúčastnilo 86,3 % oprávněných voličů z nich 55 % bylo pro nezávislost Černé Hory. Na základě výsledků došlo za nedlouho k rozdělení Státního společenství Srbska a Černé Hory a následoval vznik dvou suverénních států, a to Srbské republiky a Černé Hory, která vyhlásila nezávislost 3. června 2006. Srbská republika ji následovala o dva dny později, tedy 5. června 2006. Nevyřešenou ovšem zůstávala otázka Kosova, kde je hlavním problémem etnické rozdělení země na Albánce, kteří tvoří většinu a menšinu reprezentující Srby a Černohorci. Po intervenci ze strany NATO a OSN zůstalo Kosovo v období 2001-2008 pod správou těchto mezinárodních organizací jako

⁶²Slobodan Milošević byl srbský politik, prezident Srbska v letech 1991–1997 a hlava Svazové republiky Jugoslávie v letech 1997–2000. Na podzim 2000 jej mohutné demonstrace donutily přiznat porážku v prezidentských volbách. Je považován za hlavního představitele Srbů během konfliktů v bývalé Jugoslávii

chráněné území. V roce 2008 vyhlásilo Kosovo nezávislost na Srbsku, a tím došlo ke vzniku Kosovské republiky. Nový stát uznala většina států světa, ale Bělehrad si území stále nárokuje a nechce uznat toto odtržení od svého území. Tento problém brzdi i samotné přistoupení Srbska do EU, které by jako největší a ekonomicky nejsilnější země z šestky kandidátských států mělo mít k členství nejvíce nakročeno. Srbská republika si stále nárokuje oblast nazývanou Kosovo a Metohie, což je asi třetina současného Kosova, která je obývána srbskou menšinou. Problém začal v nedávné době znovu eskalovat, když Kosovská republika uvalila stoprocentní cla na srbské zboží, ale i na zboží dalších států. Ještě více je pro Srbsko nepřijatelný možný vznik „Velké Albánie“, tedy zrušení hranice mezi Kosovem a Albánií.

Srbsko podepsalo s EU dne 29. dubna 2008 Dohodu o stabilizaci a přidružení, o rok později nastoupila k moci nová vláda v čele s Mirkem Cvetkovičem⁶³, který byl pro vstup země do EU, tomu nasvědčovala i podpora obyvatelstva v otázce vstupu země do EU bylo pro 71 % obyvatel země. S postupem času ovšem tato podpora klesá a v současné době je už pod 50 %. Srbská vláda podala oficiální žádost o členství 22. prosince 2009 po předchozích úspěšných obchodních dohodách mezi EU a Srbskem. Vládu Mirka Cvetkoviče a jeho demokratické strany, která si dávala za cíl vstup do EU v roce 2014 nahradila Srbská pokroková strana v čele Aleksandrem Vučićem⁶⁴. Ten si dal za cíl vstup země do EU do roku 2020 s předvolebním heslem „Kosovo, i Evropa“. Přístupová jednání o vstupu země do EU započala až v roce 2013, a to hlavně z důvodu blokování statusu přistupujícího člena ze strany Rumunska, které jako jediná země toto rozhodnutí blokovalo, a to z důvodu vynucení si výhod a lepších práv pro rumunskou menšinu v Srbsku. Tento spor se podařilo vyřešit až v roce 2012 a 1. března tohoto roku získalo Srbsko status kandidátské země. V září 2013 vstoupila v platnost Dohoda o stabilizaci a přidružení mezi EU a Srbskem. Dne 21. ledna 2014 proběhla 1. mezivládní konference, která signalizovala formální zahájení přístupových jednání Srbska⁶⁵. Stejně jako v ostatních zemích Balkánu je hlavním problémem přistoupení organizovaný zločin a korupce ve všech patrech státní správy. Evropská komise považuje za smělý, ale zároveň reálný termín přijetí Srbska rok 2025. Negativním faktorem je i ruský vliv, které je v očích mnoha obyvatel větším spojencem než EU. Podle průzkumu z roku 2017 si

⁶³ Mirko Cvetković byl v letech 2008 až 2012 srbský ministerský předseda. V letech 2007–2008 a 2011–2012 zastával funkci ministra financí.

⁶⁴ Aleksandar Vučić je bývalý předseda srbské vlády a od roku 2017 srbský prezident. Ve vládě Ivici Dačiće, která vládla v letech 2012–2014, zastával resort ministra obrany; byl generálním sekretářem Národní bezpečnostní rady. V současné době je rovněž předsedou Srbské pokrokové strany.

⁶⁵ THE DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION TO THE REPUBLIC OF SERBIA. SERBIA AND THE EUROPEAN UNION [online]. 16.4. 2017 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <http://europa.rs/serbia-and-the-eu/?lang=en>

čtvrtina Srbů myslí, že země získává peníze hlavně z Ruska, ačkoliv tři čtvrtiny financí pocházejí z EU. Existuje pro to víc důvodů, jeden z nich nicméně spočívá v tom, že poměrně velká část srbských médií je pod přímým ruským vlivem⁶⁶.

4.1.5 Turecko

Turecko je prezidentská republika ležící z větší části v Malé Asii a z té menší v jihovýchodní Evropě. Rozloha státu je 783 562 km² a počet obyvatel dosahuje skoro 82 milionů obyvatel. Hlavním městem je Ankara a Turci tvoří v národnostním složení 75 % většinu, Kurdové tvoří největší menšinu v zemi s 18 % obyvatelstva. Muslimové tvoří absolutní většinu v náboženském vyznání konkrétně to je 99,8 %⁶⁷. Země sousedí na severovýchodě s Gruzii, na východě s Arménií, Ázerbájdžánem a Íránem a na jihovýchodě s Irákem a Sýrií. Západní hranice evropské části Turecka má s Řeckem a Bulharskem. Turecko patří k zakládajícím státům OSN, od roku 1949 je členem Rady Evropy a od roku 1952 je součástí NATO.

Obrázek č. 4.5 Turecko

Zdroj: Dreamstime, 2017

Vztahy EU a Turecka jsou spojeny již několik desítek let, v roce 1959 započaly rozhovory o užší spolupráci s EHS a o tzv. přidruženém členství. Dohoda o přidružení často také nazývána Ankarská dohoda vstoupila v platnost 1. září 1963, tato dohoda tedy zajistila Turecku nejen přidružené členství, ale i přiblížení se celní unii. O rok později asociační dohoda vstoupila v platnost, ale oficiální žádost o členství v ES předložila turecká vláda až v roce 1987.

⁶⁶ ČESKÁ TELEVIZE. Srbští politici si i přes proruské sentimenty uvědomují, že země má blíž k EU, říká balkanista [online]. 18.1. 2019 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2708978-srbsti-politici-si-i-pres-proruske-sentimenty-uvedomuji-ze-zeme-ma-bliz-k-eu-rika>

⁶⁷ BUSINESSINFO. Turecko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled [online]. 30. 10. 2018 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zakladni-charakteristika-teritoria-19209.html>

Stanovisko Evropské komise vydané o dva roky později tuto žádost zamítlo s tím, že země neplní stanovená politická a ekonomická opatření, které jsou nezbytná pro vstup do ES. Dohoda o vytvoření celní unie nabyla platnosti 1. ledna 1996. Zlomovým okamžikem pro ambice Turecka na vstup do EU byl Helsinský summit, který se konal koncem roku 1999, kdy Evropská rada přidělila Turecku status kandidátské země. V následujících letech probíhala vyjednávání v oblasti legislativy, při kterém byla snaha sjednotit tureckou legislativu s unijním *acquis*. Oficiálně byla přístupová jednání zahájena v roce 2005.

Od té doby ovšem Turecko příliš nepokročilo v přístupových rozhovorech a některými kroky si spíše dveře do EU zavírá. Do dnes bylo v rámci přístupových jednání otevřeno 13 vyjednávacích kapitol a pouze jedna kapitola byla provizorně uzavřena (Kapitola 25 – Věda a výzkum). Dalšíh osm kapitol ovšem zůstává uzavřených vzhledem k tureckému odmítání uznat Kyperskou republiku, člena EU od roku 2004. Podepsáním Dodatkového protokolu z roku 1970 se Turecko zavázalo k respektování závazků plynoucích z členství, včetně volného pohybu osob, dopravních prostředků, nebo zboží. V reakci na vstup Kypru do EU ovšem turecká vláda poslala Evropské komisi a tehdejšímu předsednictví Rady EU dopis, v němž explicitně oznámila, že podpis Dodatkového protokolu neznamena uznání Kypru. Evropská rada se proto v prosinci 2006 rozhodla uzavřít pro vyjednávání kapitoly o volném pohybu zboží, poskytování služeb, finančních službách, zemědělství a rozvoj venkova, rybářství, dopravě, celní unii a o vnějších vztazích. Tento krok znamená, že Turecko se nemůže stát členem EU, dokud nebude vyřešen jeho spor s Kyprem trvající od roku 1974.⁶⁸ Do doby, než Turecko uzná Kypr nebude uzavřena žádná další kapitola. Kromě problému s neuznáním Kypru jsou zde další překážky ke vstupu země do EU. Jednou z nich může být utlačování kurdské menšiny nebo snahu současného prezidenta o potlačení svobody slova v zemi a nastolení tvrdého režimu. Překážkou pro vstup do EU může být i otázka geografické polohy země, kdy většina Turecka leží v Asii.

EU sice oceňuje podporu syrských uprchlíků, kterých je už přes 3,5 milionů a na kterou Brusel uvolnil 3 miliardy euro jako finanční pomoc⁶⁹. Na druhou stranu nehodlá vyslyšet prosby Ankary o rozšíření celní unie o zemědělské produkty, či služby. Turecko vlastně tvoří štít mezi EU a Blízkým východem a jelikož migrace zůstává i nadále velkou mediální otázkou v zemích jako je Německo, Francie a další bude důležité zachování dobrých vztahu mezi

⁶⁸EUROSKOP. *Turecko* [online]. 1.9.2018 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>

⁶⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Turkey* [online]. 22.11.2017 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/turkey_en

Bruselem a Ankarou. V posledních měsících se totiž objevují na půdě EU snahy o zastavení přístupových jednání, které Ankara razantně odmítá s tím, že vstup do EU je stále jednou z hlavních priorit. Evropský parlament znovu doporučil Evropské komisi a Radě Evropské unie pozastavit rozhovory o přijetí Turecka do EU. Europoslanci poměrem 370 hlasů ku 109 (143 členů EP se zdrželo) podpořili zprávu svého výboru pro zahraniční věci, jehož členové mimo jiné vyjadřují znepokojení nad represemi po neúspěšném pokusu o převrat v roce 2016 či nad kroky omezujícími svobodu projevu a médií⁷⁰.

„Problém Turecka je spojen s celou řadou nejrůznějších okolností, které znemožňují uznat jej za demokratickou zemi, která ctí lidská práva, práva menšin apod. – nesvoboda je zakotvena v politickém systému vylučujícím existenci některých politických směrů či stran, zejména levicových, represe vůči opozičním poslancům, upírání práv Kurdů, jejich pronásledování (a všech, kteří se staví na jejich obranu), likvidační vojenské akce vůči kurdským vesnicím, pronásledování kurdských sil i na území cizích států⁷¹“.

V současné době je tedy vstup Turecka v nedohlednu a ví to i samotná EU, která to tvrdí v poslední zprávě o pokroku kandidátských zemí na cestě ke členství. Podle ní podniká země velké kroky směrem pryč od EU, a to především v otázce ochrany lidských práv, právního státu nebo dodržování základních práv. Velké znepokojení vyvolává pronásledování opozičních politiků a podporovatelů opozičních stran, sledování a únosy tureckých obyvatel žijících v třetích zemích. Vyzývá Turecko a Arménii, aby nadále usilovaly o normalizaci svých vztahů. Zdůrazňuje, že otevření hranic mezi Tureckem a Arménií by mohlo vést ke zlepšení vztahů se zvláštním zřetelem na přeshraniční spolupráci a hospodářskou integraci⁷².

„Podle turecké vlády a tureckého ministra zahraničí je Turecko připraveno splnit všechny podmínky a standardy. Musí se ovšem vyhnout politickým překážkám. To je podle něj největší problém, kterému země čelí. Jeho země by mohla být přínosem pro EU a své členství v unii považuje Ankara nadále za strategický cíl, byť některé státy podle ministra vystupují

⁷⁰ AKTUÁLNĚ. *Evropský parlament opět doporučil zastavit vstupní pohovory s Tureckem* [online]. 13. 3. 2019 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/evropsky-parlament-opet-doporucil-zastavit-vstupni-pohovory/r~8630ab3e45bb11e9be22ac1f6b220ee8/>

⁷¹ ZLÝ, Bohumír. *Evropská unie v přelomovém období*. 2. upr. vyd. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině, 2004. 204 s. ISBN 80-7248-264-5.

⁷² EUROPEAN PARLIAMENT. *O zprávě Komise o Turecku za rok 2018* [online]. 26.2.2019 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0091_CS.html

proti vstupu Turecka do unie i z obavy, že by osmdesátimilionové Turecko mělo více křesel v Evropském parlamentu, než jakákoliv jiná země⁷³“.

„I přes tyto aspekty zůstává Turecko významným strategickým partnerem v mnoha oblastech. Členské země tvoří téměř polovinu tureckého exportu a dvě třetiny přímých zahraničních investic. Turecké vazby na EU navíc prohlubují celní tarify, které uvalil americký prezident Donald Trump na hliník a ocel. Ankaru by jednoznačně poškodilo, kdyby zpřetrhala své vazby na Brusel, který jí umožnil v roce 1996 přístup k celní unii. Na druhé straně ani EU se bez Turecka neobejde⁷⁴“.

4.2 Potencionálně kandidátské země

Status potencionálně kandidátské země se uděluje státům, kterým EU přislíbila definitivní členství v případě, že daná země naplní veškerá kritéria pro přistoupení. V současné době jsou ve statusu potencionálně kandidátských zemí pouze dva státy, a to Bosna a Hercegovina a Kosovo. Jde o země, které projevíly zájem o vstup, ale zatím nebyly schopny podat žádost o členství, a to z důvodů ekonomických, bezpečnostních a dalších.

4.2.1 Bosna a Hercegovina

Bosna a Hercegovina je federativní republika ležící na Balkánském poloostrově. Hlavním městem je Sarajevo a počet obyvatel dosahuje 3,5 milionů obyvatel, rozloha je 51 209 km². Společné hranice má s Chorvatskem na severu, západě a jihu, se Srbskem na východě a na jihovýchodě s Černou Horou. Národnostní složení je i díky samotnému federativnímu uspořádání velice pestré, většinu tvoří s 50 % obyvatel Bosňáci, Srbové tvoří 31 %, Chorvatů je 16 % a zbytek tvoří Jugoslávci a další. Náboženské vyznání je různorodé, 40 % obyvatel se hlásí k islámu, 31 % je pravoslavných a 15 % římských katolíků, zbylých 5 % tvoří ateisté a jiná vyznání⁷⁵. Bosna a Hercegovina je členem Rady Evropy a podílela se na vzniku Unie pro středomoří. Bosna a Hercegovina je de facto konfederativní republikou, rozděluje se na dvě entity, a to na Federaci Bosny a Hercegoviny a na Republiku srbskou.

⁷³ ČESKÉ NOVINY. *Ankara vidí problém přístupových jednání v politických překážkách* [online]. 30.04.2019 [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ankara-vidi-problem-pristupovych-jednani-v-politickych-prekazkach/1750781>

⁷⁴ EUROZPRÁVY. *Turecko si už neškrtně? Důvody, proč členství v EU odpískalo* [online]. 21.7.2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/evropa/229925-turecko-si-uz-neskrtně-duvody-proc-clenství-v-eu-odpískalo/>

⁷⁵ BUSINESSINFO. *Bosna a Hercegovina: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 8. 4. 2019 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-zakladni-charakteristika-19279.html>

Obrázek č. 4.6 Bosna a Hercegovina

Zdroj: Dreamstime, 2017

Federaci Bosny a Hercegoviny lze dále štěpit na deset autonomních kantonů, které jsou tvořeny jednotlivými obcemi. Republika srbská se skládá ze sedmi oblastí.

Vztahy mezi Bosnou a EU byly od počátku ovlivněny válečným konfliktem, který započal v roce 1992 a skončil 1995 podepsáním Daytonských dohod⁷⁶, na základě, kterých vznikl samostatný stát Bosna a Hercegovina. V roce 2000 byl zahájen proces stabilizace a přidružení. Status potenciálně kandidátské země pro vstup do EU získala Bosna a Hercegovina na summitu Evropské rady v roce 2003 v Soluni. První evropské partnerství pro BaH⁷⁷ přijala EU v létě následujícího roku, to vstoupilo v platnost o čtyři roky později. Jednalo se o Dohodu o usnadňování udělování víz, Dohodu o zpětném přebírání osob a o Dohodu týkající se obchodu a obchodních vztahů. Dohoda o stabilizaci a přidružení byla ratifikována v roce 2008, ale v platnost vstoupila až v roce 2015. Dohoda o financování nástroje předvstupní pomoci byla podepsána v červenci 2008 a o dva roky později došlo k zavedení bezvízového režimu pro Schengenský prostor pro všechny obyvatele BaH, kteří vlastní biometrický pas. V červnu 2012 byly zahájeny dialogy na vysoké úrovni o procesu přistoupení mezi EU a Sarajevem. Bosna a Hercegovina předložila oficiální žádost o vstup do

⁷⁶ 21. listopadu 1995 prezident Srbska, Chorvatska a Bosny a Hercegoviny uzavřeli na americké Wright-Pattersonově vojenské základně u města Daytonu ve státě Ohio tzv. daytonskou mírovou dohodu (přesně vyjádřeno Všeobecnou rámcovou dohodu o míru v Bosně a Hercegovině). Definitivní text smlouvy byl pak podepsán 14. prosince 1995 v Paříži. Mírová smlouva řešila aktuální otázky, které tížily hluboce rozdělené obyvatelstvo Bosny a Hercegoviny, tedy nejen podmínky národního usmíření, ale hlavně poválečné uspořádání a politické rozdělení moci.

⁷⁷ BaH je zkratka pro název státu Bosna a Hercegovina.

EU 15. února 2016, následně jí 9. prosince 2016 předala Evropská komise dotazník ke kandidátskému do EU.

Aktuálně se stejně jako ostatní země Balkánu potýká BaH s korupcí a vysokou mírou nezaměstnanosti. Tyto dva problémy spolu úzce souvisí, jelikož společně vedou k růstu šedé, popř. černé ekonomiky. Neuspokojivý stav vykazuje zastaralá infrastruktura, která brání rozvoji podnikání a přílivu zahraničních investic, dále také nízká kupní síla a životní úroveň obyvatelstva. Tyto negativní aspekty jsou z velké části podpořeny politickou nejednotou země, kdy každá entita jedná ve svém vlastním zájmu a neprovádí se reformní kroky uvnitř státu. V poslední zprávě EU o pokroku se příliš pozitivních věcí dočíst nedá, Evropský parlament vítá skutečnost, že země odevzdala dotazník zadaný Evropskou komisí, na druhé straně je znepokojena výrazným zpomalením reformu způsobeným spory mezi dotčenými stranami. Znepokojení panuje i v oblasti nezdařilé změny volební legislativy a s tím související politickou roztržností a kontroverzní nacionalistickou a etnickou rétorikou, která provázela poslední volební kampaně. EU vyzívá Bosnu a Hercegovinu ke zlepšení infrastruktury, vyšším investicím do vzdělání, svobodě projevu či rovnosti pohlaví⁷⁸.

Bosna a Hercegovina po dvou letech v únoru 2018 předala předsedovi komise Junckerovi⁷⁹ a komisaři Hahnovi⁸⁰ vyplněný dotazník ke vstupu do EU. Současně s tím Evropská komise přijala svou strategii pro „Důvěryhodnou perspektivu rozšíření a posílení angažovanosti EU ve vztahu k západnímu Balkánu“. Předseda komise řekl, že rozdělení bosensktí vůdci musejí rozdíly ve svých názorech překonat a spolupracovat, jestli chtějí, aby se jejich země jednou připojila k Evropské unii. „Nemohu vám slíbit datum, kdy se vaše země stane kandidátem. Důležitější je podstata než datum,“ řekl Juncker v bosenském parlamentu⁸¹.

⁷⁸ EUROPEAN PARLIAMENT. *O zprávě Komise o Bosně a Hercegovině za rok 2018* [online]. 14.12.2018 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0467_CS.html

⁷⁹ Jean-Claude Juncker je lucemburský politik a právník, který od 15. července 2014 předsedá Evropské komisi.

⁸⁰ Johannes Hahn je rakouský a evropský lidovecký politik, který je od 1. listopadu 2014 komisařem pro evropskou sousedskou politiku a rozhovory o rozšíření v Evropské komisi.

⁸¹ EUROACTIV. *Bosna dnes Junckerovi předala vyplněný dotazník ke vstupu do EU* [online]. 28. 2. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/bosna-dnes-junckerovi-predala-vyplneny-dotaznik-ke-vstupu-do-eu/>

4.2.2 Kosovo

Kosovo je parlamentní republika ležící na Balkánském poloostrově. Jedná se o vnitrozemský stát, který sousedí na jihu s Albánií a Severní Makedonií, s Černou Horou na západě a se Srbskem na severu a východě. Počet obyvatel dosahuje necelých 2 milionů a rozloha je 10 905 km², hlavním městem je Priština. Národnostní složení tvoří z 90 % Albánci, z 6,3 % Bosňáci a zbytek tvoří Romové, Turci a další. Téměř 90 % obyvatelstva se hlásí k islámu, 6 % tvoří pravoslavní křesťané a zbytek tvoří katolíci a ateisté⁸².

Obrázek č. 4.7 Kosovo

Zdroj: Dreamstime, 2018

Právě vztah mezi Kosovem a Srbskem je poslední roky na bodě mrazu, Srbsko stále neuznalo Kosovskou republiku, která vyhlásila nezávislost právě na Srbsku v roce 2008 a nárokuje si toto území jako svoji vlastní Autonomní provincii Kosovo a Metohije. „Valné shromáždění OSN se po vyhlášení nezávislosti Kosova obrátilo na Mezinárodní soudní dvůr, aby podalo vyjádření k tomuto kroku⁸³“. Mezinárodní soudní dvůr neshledal žádné rozpory s mezinárodním právem a fakticky tak schválil vyhlášení nezávislosti Kosova. Dosud uznalo Kosovo jako samostatný, nezávislý stát 110 zemí světa, ale Srbsko, Rusko a 5 států Evropské unie neuznávají vznik samostatné Kosovské republiky. Ze států EU se jedná o Řecko,

⁸² BUSINESSINFO. *Kosovo: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 20. 8. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kosovo-zakladni-charakteristika-teritoria-18124.html>

⁸³ BAUEROVÁ, H., H. HLAVÁČKOVÁ a L. CABADA. *Politika rozšiřování a země Západního Balkánu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. 248 s. ISBN 978-80-87956-06-9.

Rumunsko, Slovensko, Španělsko a Kypr, důležité je také zmínit, že kromě Kypru jsou tyto státy členy NATO, kam by se chtělo Kosovo v nejbližší době také připojit. „Pokrok v této oblasti by mohl nastat při domlouvané výměně území mezi Kosovem a Srbskem, ale má to několik ale. Prvním je obava ze vzniku tzv. Velké Albánie dalším negativem vlivem plánované výměny je, že si Srbsko urovnáním sporů s Kosovem podmiňuje vstup do EU v roce 2025 a v neposlední řadě, by tato výměna území mohla vzkřísit křivdy z válek v 90. letech. Podrobnosti kolem této výměny ani jedna ze stran otevřeně na veřejnosti neřekla. Podle všech informací by ale mělo jednat o výměnu převážně Srby obývaného severu Kosova za oblast Preševského údolí na jihu Srbska, kde žije silná albánská menšina⁸⁴“.

Kosovo si za svoji historii prošlo řadou ozbrojených konfliktů a EU sehrávala při podpoře válkou zmítaného Kosova významnou roli. Podpora Kosovu ze strany EU, kdy Kosovo není členskou zemí a ani nemá zaručenou jistotu členství, je nevyvratitelná. Právě EU byla hlavní oporou, která financovala a humanitárně se podílela na rekonstrukci Kosovské republiky. Byla zde podniknuta řada civilních a mírových misí na podporu fungování právního státu, a to nejen ze strany EU ale i USA a dalších států. Na rekonstrukci země, podporu udržitelného hospodářského vývoje a na vybudování nové evropské budoucnosti pro Kosovo, poskytla EU do dnešní doby více než dvě miliardy euro. Unie je v Kosovu přítomna prostřednictvím zvláštního zástupce EU, ambasad a styčných úřadů a civilních misí. Zvláštní zástupce EU poskytuje poradenství a podporu vládě Kosova v politickém procesu, zajišťuje celkovou koordinaci pro přítomnosti EU v Kosovu, a přispívá k rozvoji a upevňování dodržování lidských práv a základních svobod v Kosovu⁸⁵. Největší civilní misí v zemi je policejní a justiční projekt EU-LEX⁸⁶. Hlavním cílem mise bylo pomáhat kosovským orgánům v oblasti právního státu, konkrétně v policejní práci a v soudnictví. Mandát mise skončil v červnu 2018 a od tohoto data došlo ke změně zaměření projektu, kdy od 8. června 2018 byla

⁸⁴ EUROZPRÁVY. *Jak dostat Kosovo do EU? Thaçi chce výměnu území se Srbskem* [online]. 20. 1. 2019 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/evropa/246614-jak-dostat-kosovo-do-eu-thaci-chce-vymenu-uzemi-se-srbskem/>

⁸⁵ EUROPA. *European Union Special Representative* [online]. 15. 2. 2014 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/kosovo/eu_kosovo/eu_special_representative/index_en.htm

⁸⁶ Mise EULEX Kosovo byla zahájena v roce 2008. Dne 5. června 2018 prodloužil Politický a bezpečnostní výbor její mandát do 14. června 2020, ale ustanovil nové úkoly mise. Od 14. června 2018 se mise zaměřila na tyto úkoly: monitorovat vybrané případy a soudní řízení v orgánech trestního a civilního soudnictví v Kosovu, monitorovat vězeňskou službu Kosova a poskytovat jí odborné vedení a poradenství a pokračovat v operativní podpoře provádění dohod sjednaných v rámci dialogu zprostředkovaného EU v zájmu normalizace vztahů mezi Srbskem a Kosovem. Nový rozpočet mise EULEX Kosovo je ve výši 83,6 milionu EUR.

ukončena justiční výkonná složka mandátu mise. To znamená, že Kosovo převezme odpovědnost za všechna převedená vyšetřování, stíhání a soudní řízení⁸⁷.

V roce 2000 byl s Kosovem zahájen proces stabilizace a přidružení a v roce 2006 bylo zvláštním vyslancem OSN zahájeno jednání o statusu země. Za významnou událost se dá označit zahájení vyjednávání o podepsání Stabilizační a asociační dohody, ke kterému došlo v roce 2013. Tato dohoda vešla v platnost 1. dubna 2016⁸⁸. Kosovo čeká na cestě do EU ještě dlouhá cesta, nicméně vykročilo správnou nohou a záleží kdy a za jakých okolností se mu podaří urovnat vztahy se Srbskem.

4.3 Státy Východního partnerství

Zde můžeme zařadit podle rozdělení států Evropy na začátku 4. kapitoly státy východní Evropy kromě Ruska a státy Zakavkazska.

Východní partnerství se dá charakterizovat jako dlouhodobá unijní snaha zlepšovat vzájemné vztahy se státy, které obklopují její území pomocí evropské politiky sousedství. Cílem je užší spolupráce Unie s šesti státy východní Evropy a Zakavkazska, tyto partnerské země jsou Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina.

o rozšíření EU v roce 2004, kdy do Unie vstoupily postkomunistické státy střední a východní Evropy, společně s Kyprem a Maltou, se unijními sousedy staly státy východního okraje Evropy a jižního Kavkazu. V rámci debat bylo vyhodnoceno, že politická, bezpečnostní a ekonomická situace v těchto příhraničních oblastech může ovlivňovat dění v celé EU, což dalo podnět k podpoře těchto regionů. Členské státy se proto shodly na projektu v podobě Východního partnerství. Ten byl po debatách mezi státy Unie v Bruselu dne 26. května 2008 přijat, přičemž podpis iniciativy a ustavující summit se uskutečnily během českého předsednictví v Radě EU v květnu 2009⁸⁹.

⁸⁷ EVROPSKÁ RADA. *EULEX Kosovo: nová úloha mise EU na podporu právního státu* [online]. 8.6. 2018 [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/>

⁸⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Kosovo* [online]. 5.2.2018 [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo_en

⁸⁹ EUROSOP. *Politika Východního partnerství letos slaví 10 let* [online]. 30.01.2019 [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9002/32588/clanek/politika-vychodniho-partnerstvi-letos-slavi-10-let/>

Obrázek č. 4.8 Státy Východního partnerství

Zdroje: European Council, 2018

Východní partnerství si můžeme rozdělit do dvou dimenzí:

- bilaterální dimenzi Východního partnerství,
- multilaterální dimenzi Východního partnerství,

Bilaterální dimenze Východního partnerství

Do ní lze zahrnout jednání mezi EU a jednotlivými partnerskými státy o asociačních a dalších rámcových dohodách, vízové facilitaci či liberalizaci.

Postupně se v rámci Východního partnerství vyčlenily 2 skupiny zemí, tj. země, které mají s EU uzavřenu Dohodu o přidružení, a země bez této dohody. Mezi země s Dohodou o přidružení patří Gruzie, Moldavsko a Ukrajina, druhá skupina pak zahrnuje Arménii, Ázerbájdžán a Bělorusko. Dohody o přidružení přinášejí kromě prohloubení politického a sektorového dialogu s EU právní závazek dané země pracovat na reformách a na sbližování národní legislativy s legislativou evropskou. Posiluje se rovněž spolupráce v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky (nejedná se však o poskytnutí bezpečnostních záruk). Součástí Dohod o přidružení jsou prohloubené a komplexní zóny volného obchodu, které odstraňují většinu omezení vzájemného obchodu.

„Dohody o přidružení s Gruzíí, Moldavskem a s Ukrajinou byly podepsány v červnu 2014. Dohody o přidružení s Gruzíí a Moldavskem vstoupily v platnost k 1. červenci 2016, po

ukončení jejich ratifikace. Dohoda o přidružení s Ukrajinou vstoupila v platnost až k 1. září 2017, do té doby byla prováděna prozatímně. Důvodem byla skutečnost, že ratifikační proces v Nizozemsku byl ukončen až v roce 2017. Arménie a Ázerbájdžán mají s EU již od roku 1999, tedy z doby ještě před ustavením politiky Východního partnerství, uzavřeny Dohody o partnerství a spolupráci. V rámci Východního partnerství s těmito zeměmi probíhá, spíše probíhalo sjednávání nových rámcových smluvních dokumentů, které v porovnání s Dohodami o partnerství a spolupráci ustavují vyšší formy spolupráce. Na závěr summitu v Bruselu konaném 24. listopadu 2017 byla podepsána nová rámcová dohoda mezi EU a Arménií. Od února 2017 Ázerbájdžán vyjednává s EU o novém rámcovém smluvním dokumentu. Bělorusko nemá dosud s EU uzavřen žádný rámcový smluvní dokument. Momentálně probíhají jednání o uzavření právně nezávazného Memoranda o prioritách partnerství, které vychází ze začlenění Běloruska do Evropské politiky sousedství. Od ustavení Východního partnerství v roce 2009 došlo ve vztazích partnerských zemí s EU rovněž k pokroku ve vízové oblasti, a to prostřednictvím sjednání dohod o vízové facilitaci či liberalizaci. V dubnu 2014 vstoupila v platnost dohoda s Moldavskem o vízové liberalizaci pro držitele moldavských biometrických pasů pro cesty do 90 dnů během období 180 dnů. V roce 2017 pak vstoupily v platnost obdobné dohody s Gruzíí a s Ukrajinou. Arménie a Ázerbájdžán mají s EU uzavřeny dohody o vízové facilitaci. O uzavření dohody o vízové facilitaci vyjednává rovněž Bělorusko⁹⁰.

Multilaterální dimenze Východního partnerství

Tato spolupráce probíhá na více úrovních, z pravidla se na summitech jednou za dva roky schází hlavy států a předsedové jejich vlád. Jednou ročně pak probíhají setkání ministrů zahraničních věcí těchto států. Třetí úrovni spolupráce reprezentuje zasedání ministrů jednotlivých resortů vlády a poslední úrovni tvoří spolupráce v rámci čtyř tematických platform. Mezi ty patří spolupráce při posílení institucí a snahy o dobré vládnutí, vytváření podmínek pro vznik tržních příležitostí, propojenost v budování energetických sítí, infrastruktury a zajištění mobility mezi lidmi.

Spolupráce mezi zeměmi Východního partnerství neprobíhá pouze na vládní úrovni, ale jsou vytvářeny prostory pro spolupráci v parlamentní dimenzi. Současně probíhají konference a setkání regionálních a místních samospráv a existuje i dimenze pro spolupráci nevládních organizací a odborových svazů.

⁹⁰ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Východní partnerství [online]. [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vychodni_partnerstvi

Rusko

Ve výčtu zemí Východního partnerství nenalezneme tuto zemi z důvodu, že má s EU sjednaný jiný typ spolupráce, který se nazývá strategické partnerství. Ruská federace leží většinou svého území v Asii, ale významná ekonomická a politická centra státu leží v Evropě. Vstup Ruska do EU si dnes dokáže představit jen málokdo. Ekonomicky na tom není nejhůře, a to hlavně díky obrovskému nerostnému bohatství, na jeho území se nacházejí obrovská naleziště ropy a zemního plynu. Prezidentem Ruska je Vladimir Putin, který je v zemi velmi oblíbený, ale má sklony k nerespektování pravidel demokratického právního státu, utlačování opozice, pronásledování a zatýkání opozičních vůdců. Současným právním základem pro vztahy mezi EU a Ruskem je Dohoda o partnerství a spolupráci, která vstoupila v platnost v roce 1997, zpočátku na 10 let. Od roku 2007 se měla každoročně obnovovat.

Bohužel kroky, které Rusko v poslední době podniká, výrazně poškodily a ovlivnily vzájemné vztahy s EU. Ať už se jedná o neochotu uznat Kosovo za nezávislé, přerušení dodávek plynu do Evropy v roce 2009 nebo ozbrojený konflikt v Gruzii. Nejaktuálnější problém ve vzájemných vztazích mezi Ruskem a EU v posledních letech představuje protiprávní anexe Krymu a podpora povstaleckých skupin na východní Ukrajině. Od té doby se stalo Rusko ještě významnějším hráčem na mezinárodní scéně a vášně vzbudil i ruský zásah v Sýrii, který napětí ještě vystupňoval. Od roku 2014 jsou na Rusko uvalovány sankce ze strany EU, které se neustále obnovují. I přes to jsou na sobě oba celky velice závislé a v současné době spolu kooperují na úrovni selektivní spolupráce.

Až do propuknutí krize na Ukrajině budovaly EU a Rusko „strategické partnerství“ EU, které zahrnovalo mj. otázky týkající se obchodu, ekonomiky, energetiky, změny klimatu, výzkumu, vzdělávání, kultury a bezpečnosti, včetně boje proti terorismu, nešíření jaderných zbraní a řešení konfliktu na Blízkém východě. EU byla neochvějným zastáncem přistoupení Ruska k WTO (završeného v roce 2012). V posledních letech se hlavní třecí plochou mezi EU a Ruskem stala otázka společného sousedství. Nezákonná anexe Krymu Ruskem v březnu 2014 a důkazy o tom, že Rusko podporuje povstalecké bojovníky na východě Ukrajiny, vedly k mezinárodní krizi. EU přehodnotila své dvoustranné vztahy s Ruskem, přerušila pravidelné dvoustranné summity a pozastavila dialog o vízových otázkách a rozhovory o nové dvoustranné dohodě, která by nahradila dohodu o partnerství a spolupráci. EU nyní ve vztahu k Rusku sleduje dvojí přístup, kdy kombinuje postupné sankce a pokusy o diplomatické řešení

konfliktu na východě Ukrajiny. Zapojení Ruska do úsilí skupiny zemí E3+3⁹¹, která v červenci 2015 uzavřela jadernou dohodu s Íránem, vyvolala naději na větší spolupráci na celosvětové úrovni. Intervence Ruska ve válce v Sýrii, jež začala v září 2015, na podporu prezidenta Bašára al-Asada a mocná dezinformační kampaň jak v Rusku samotném i mimo něj však vyvolala další neshody se Západem⁹².

V posledních prezidentských volbách, které se konaly v roce 2018 se potvrdilo, že je Rusko silně ovládáno korupcí, byly zrušeny stovky nevládních organizací nebo byla zamítnuta kandidatura asi největšího konkurenta o prezidentský post Alexeje Navalného, který svolával demonstrace proti vládě a situaci v zemi. To vše potvrdilo trend posledních let, kdy se v Rusku omezuje svoboda projevu a demokracie. V oblasti ekonomiky se země zotavila ze sankcí a recese, a to hlavně díky obrovskému nerostnému bohatství a s tím souvisejícím vývozem ropy a zemního plynu. Z diplomatického hlediska bylo Rusko vyloučeno ze skupiny zemí G8, byly přerušeny dvoustranné summity mezi EU a Ruskem a byl mu pozastaven přístupový proces k OECD.

Od srpna 2014 Rusko podniká odvetné akce za sankce uvalené EU a západními zeměmi jako jsou USA, Kanada nebo Austrálie. Uvalilo na ně odvetné sankce na zemědělské zboží, suroviny a potraviny s odkazem na údajné porušování norem bezpečnosti potravin. Tím se posílila jeho politika v zemědělském odvětví.

„V posledních měsících se ozývají hlasy o přehodnocení vztahu mezi EU a Ruskem. Například 12. března 2019 schválil Evropský parlament rezoluci o vztazích Evropské unie s Ruskem, v níž požaduje jejich přehodnocení a například také zastavení projektu plynovodu Nord Stream 2. Podle europoslanců nelze za současných okolností Rusko nadále považovat za strategického partnera a spolupráce s ním by měla být zaměřená jen na oblasti společného zájmu jako je boj proti terorismu či proti globálnímu oteplování⁹³“.

V současné době si přístup Ruska do EU umí představit jen málokdo. Jednak by se kompletně změnilo rozdělení hlasů při hlasování v institucích EU a v jejich zastoupení, kde by Rusko jako největší stát světa se 146 miliony obyvatel získal velký prostor při rozhodování a fungování, což by se určitě nelíbilo západním státům, které by ztratily dominantní postavení

⁹¹ Tvoří ji Německo, Francie, Spojené království, Spojené státy, Rusko a Čína.

⁹² EVROPSKÝ PARLAMENT. *Rusko* [online]. 1.10.2018 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/177/russia>

⁹³ ČESKÉ NOVINY. Evropský parlament požaduje přehodnocení vztahů EU s Ruskem [online]. 12.3.2019 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/evropsky-parlament-pozaduje-prehodnoceni-vztahu-eu-s-ruskem/1732017>

v čele EU. Dalším problémem pro eventuální členství je časté ruské vměšování se do suverenity okolních států. Jeho vstup do EU by způsobil velkou nerovnováhu uvnitř unie. Je také potřeba zmínit, že samotné Rusko nemá zájem stát se členem EU a rozvíjí spolupráci spíše se státy v Asii, je vůdčím členem Společenství nezávislých států nebo Asijsko-pacifického hospodářského společenství.

4.4 Další státy Evropy

Mezi státy západní Evropy řadíme Andorru, San Marino, Monako a Vatikán. Vzhledem k tomu, že se jedná o mikrostáty s počtem obyvatel dosahujícím dohromady skoro 150 tisíc obyvatel, a zanedbatelnou rozlohou se nedá předpokládat jejich vstup do EU. Tyto země jsou často velmi propojeny s větším státem, se kterým sousedí. Všechny zmiňované státy kromě Lichtenštejnska jsou členy eurozóny, součástí celní unie je plnohodnotně pouze Monako, částečně jsou v celní unii Andorra (dohoda se nevztahuje na zemědělské produkty) a San Marino. Lichtenštejnsko a Monako jsou členy Schengenského prostoru, San Marino a Vatikán sice členy nejsou, ale mají otevřené hranice s EU. Na těchto příkladech jde vidět, že i ministáty Evropy jsou s fungováním EU silně provázány.

Státy EFTA – jedná se o jako jsou Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Švýcarsko, které by mohly bez problému splnit kritéria pro vstup do EU, ale překážkou je neochota občanů zmiňovaných států o členství. Nebylo by to pro ně zajímavé také z ekonomického hlediska, jelikož by se díky své ekonomické vyspělosti staly čistým plátcem do rozpočtu EU. V případě Norska, které o vstup do Unie požádalo dvakrát, se občané rozhodli vyslovit proti vstupu do EU. Švýcarsko představuje v Evropě roli samotáře a do nějakých integrací se historicky nepouští, proto se nedá čekat změna v jejich evropské politice. To potvrzuje i relativně pozdní vstup Švýcarska do OSN až v roce 2000. Norsko a Švýcarsko jsou členy Schengenského prostoru. Island je díky své vzdálenosti poněkud odstřižnutý od dění v Evropě, navíc po zažehnání ekonomické krize z roku 2008, kdy Island podal v roce 2009 přihlášku k plnému členství byly tyto snahy zastaveny před všeobecnými volbami v roce 2013. O dva roky později byl Island na vlastní žádost vyškrtnut ze seznamu kandidátských zemí. Vzhledem k událostem minulých let se nedá očekávat změna, která by nastartovala islandské snahy o vstup do EU.

4.5 Plánovaný odchod Velké Británie z EU

V posledních letech se v EU prosazují k moci protievropské, či silně nacionalistické strany, které využívají strachu místních obyvatel a snaží se získat vliv a moc v členských státech.

Pěkným příkladem těchto protievropských nálad je Velká Británie, kde si obyvatelé rozhodli o vystoupení země z EU v referendu konaném 23. června 2016. Výsledek byl velice těsný, pro setrvání v unii hlasovalo 48,1 % voličů, pro odchod bylo 51,9 %. Volební účast byla 72,2%. Pro možnost setrvání v EU hlasovali občané hlavně v hlavním městě Londýně, ve Skotsku, v Severním Irsku a v Gibraltaru. Pro odchod z EU pak hlasovala většina Anglie a Walesu⁹⁴.

Výsledek referenda automaticky neznamená ukončení členství, dokonce ani není právně závazný pro vládu, ovšem očekává se, že rozhodnutí občanů budou politici respektovat. Opustit EU lze díky novelizované Lisabonské smlouvě, konkrétně díky článku 50, který ustanovuje dvouleté období na odchod země z EU.

Celé referendum o vystoupení Velké Británie zapříčinili konzervativci v čele s tehdejším konzervativním premiérem Davidem Cameronem⁹⁵, který využil rozpolcené situace ve společnosti zapříčiněnou migrační krizí a slíbil, že v případě svého vítězství v parlamentních volbách v roce 2015 vyhlásí do roku 2017 referendum o vystoupení Velké Británie z EU. Paradoxem je, že sám David Cameron před referendem vyzýval voliče, aby hlasovali pro setrvání země v EU. Bohužel se z referenda stala společenská událost, která rozdělila zemi na dva nesmířitelné tábory, hlavní tváří kampaně za odchod Velké Británie z Unie se stal Nigel Farage⁹⁶.

Dnes, tedy skoro tři roky po referendu, stále není objasněno, kdy a za jakých podmínek Velká Británie EU opustí. Země se propadla do hluboké politické krize a v poslední době sílí názory, aby v případě odchodu Spojeného království bylo vyhlášeno skotské referendum o samostatnosti. Na zasedání EU v Bruselu bylo dohodnuto, že novým nejpozdějším datem pro odchod Velké Británie z unie je 31. října 2019. V současné době se ovšem jednání zasekla při vyjednávání o odchodové dohodě mezi Velkou Británií a EU. Nelehkou úlohu má britská premiérka Theresa Mayová⁹⁷, která nejen, že musí bojovat o co nejlepší podmínky dohody v Bruselu, ale domácí politická scéna jí situaci vůbec neulehčuje.

⁹⁴ ČESKÁ TELEVIZE. Historické rozhodnutí: Pro brexit hlasovalo 51,9 procenta Britů, proti 48,1 [online]. 24.4.2016 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1826735-historicke-rozhodnuti-pro-brexit-hlasovalo-519-procenta-britu-proti-481>

⁹⁵ David William Donald Cameron je britský, konzervativní politik, který byl v letech 2010–2016 premiérem Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

⁹⁶ Nigel Farage je britský politik, který se stal hlavní tváří odchodu Velké Británie v referendu o vystoupení země z EU. V současné době je předsedou strany Brexit party.

⁹⁷ Theresa Mary Mayová je britská politička a od července 2016 premiérka Spojeného království a vůdkyně Konzervativní strany, jakožto druhá žena v těchto úřadech po Margaret Thatcherové.

5. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zhodnotit, jak proces rozšiřování EU v minulosti, tak nastínit další vývoj v oblasti rozšiřování nebo v krajním případě také opouštění Unie. Při vypracování mé bakalářské práce byla využita odborná literatura, přístupové dokumenty, hodnotící zprávy Komise a Parlamentu o pokroku kandidátských a potencionálně kandidátských států, dále byly čerpány informace z věrohodných internetových stránek, názorů a zkušeností mého vedoucího práce.

Z této práce vyplývá, že proces rozšiřování je běh na dlouhou trať, který nejde nepromyšleně urychlit. Přistoupení nepřipraveného státu by mohlo narušit chod celé EU. Jedná se o proces komplikovaný, na kterém musí spolupracovat jak lidé zastupující zájmy Unie, tak vyjednávací týmy zemí, které o členství žádají. Celý proces začíná u snahy potencionálního kandidáta na vstup, kdy musí odeslat přihlášku do EU, jsou-li splněny všechny podmínky následuje schválení Evropskou radou, Evropskou komisí, Radou EU a následně Evropským parlamentem. Po schválení institucemi je na řadě ratifikace členskými a kandidátskými státy.

Problémem pro vstup nových států do EU může být i současná situace uvnitř Unie, kdy se již dva roky nedaří vyřešit otázku odchodu Velké Británie. K té se upíná velká pozornost a možná zbytečně se ztrácí čas se zemí, která chce EU opustit, než se státy, které by se k ní rády připojily. Naštěstí se díky zmatkům ohledně brexitu nedají očekávat podobné kroky dalších členských států, ať už z důvodů, že odchod Velké Británie ublíží v první řadě jí samotné, tak i z ohledu neschopnosti vyjednat si podmínky odchodu. Dalším negativem, které vyvolává diskuze o odchodu zemí z Unie je to, že se k občanům členských států dostávají neúplné informace z médií a internetu, které v nich vyvolávají pocity, že za vše zlé může Brusel. To vede k nástupu stran a politických lídrů, kteří získávají hlasy ze zastrašování a nepravdivých informací o fungování EU. Paradoxem je, že se tyto nálady objevují v zemích, které jsou většinou čistými příjemci z unijního rozpočtu. Řešením by byla osvěta a úplná informovanost lidí, co vše skutečně Unie svým členům přináší. Představit výhody, získané po dobu jejich členství a vize, se kterými EU bude pracovat v dalších letech.

Nesmírně důležitou otázkou bude vyřešení situace na Balkánském poloostrově, který je stále hlavní oblastí procesu rozšiřování EU. Leží zde státy, které vidí v členství výhody a rády by se v dohledné době staly jejími členy. Větší pomoc a zájem ze strany Unie o tyto státy by mohly nastolit mír a pocit bezpečí v Evropě, to se ovšem nestane do doby, než se vyřeší křivdy z minulosti. EU by se dalo vytknout nastavení vysokých nároků na kandidátské země

v procesu rozšiřování o země Západního Balkánu, hlavně když srovnáme, za jakých podmínek vstupovalo Řecko nebo Portugalsko. Kdy jindy než v době ekonomického růstu a stability pokračovat v tomto procesu. Čekání může způsobit úpadek zájmu samotných zemí o vstup, příchod nové ekonomické krize, která dříve, či později přijde, nebo nedůvěru k celkovému postoji EU v této otázce. Když se dokázaly připojit země, jako jsou Bulharsko, Rumunsko nebo Řecko, proč by se to nemohlo podařit Severní Makedonii, Srbsku nebo Černé Hoře. Lze namítat, že jednání blokuje vztahy mezi samotnými zeměmi Západního Balkánu, ale i to by se dalo řešit, například podmíněním příslibu vstupu do EU, v situaci míru a politické stability na tomto území. Nejrazantnější kroky směrem k EU podle mě učinila v posledních letech Severní Makedonie, která urovnala spory s Řeckem ve sporu o pojmenování státu, což bylo hlavní překážkou pro vstup do Unie. Země se snaží spolupracovat s unijními orgány i se svými sousedy v regionu, podniká řadu reforem a je odhodlána se stát členem EU. Osobně bych viděl její přistoupení jako nejreálnější ze všech států v tomto regionu, jako reálné datum vstupu se jeví období okolo roku 2025. K přístupu Severní Makedonie by se mohly připojit Černá Hora a Srbsko. Albánie je stát, který jeví asi největší zájem o vstup do EU ze všech kandidátských států, otázkou ale zůstává její připravenost. Ostatní státy regionu brzdí v jejich snaze o vstup etnické spory, křivdy z minulosti, nestabilní politický systém, neochota podnikat reformy, nevyřešená území či vyprchání zájmu o vstup.

Předpovídat budoucí vývoj v Evropě se dá jen obtížně, bude záležet na samotných občanech EU, jakou Evropu chtějí, jestli budou chtít Evropu tolerantní k menšinám a jiným náboženstvím, která je schopna kompromisů, otevřenou pro nové státy, nebo jestli se budou chtít uzavřít a bojovat s vlivy migrace a protievropských nálad uvnitř členských států, což může vést k odchodu dalších členských států. Podle mě by se mělo využít touhy kandidátských států ke vstupu a nečekat. Ve světě, který se pomalu, ale jistě štěpí podle rozdílných zájmů jednotlivých států, což můžeme pozorovat na začínající a sílící obchodní válce, není jisté, kdy státy jako Rusko, USA nebo Čína a stále se zvětšující Indie začnou sledovat své zájmy i za hranice svého území nebo území svých sousedů. To se v případě Ruska a USA děje již několik desítek let. Západní Balkán by pro ně mohl představovat jedno z mála území v Evropě, kde mohou prosadit své zájmy a geopolitické cíle. Představitelé EU, ale i všichni její občané by si měli vzpomenout na původní kořeny evropské integrace a připomenout si ideje „otců zakladatelů“, mezi které patřil Winston Churchill, Robert

Schuman, Jean Monnet a další. Jejich prvotní myšlenky totiž směřovaly ke stabilitě, bezpečnosti, míru a prosperitě v Evropě.

Seznam použité literatury

1. BALDWIN, Richard E. a Charles WYPLOSZ. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vyd. Přeložil Stanislav ŠAROCH. Praha: Grada Publishing, 2013. 397 s. ISBN 978-80-247-4568-8.
2. BAUEROVÁ, H., H. HLAVÁČKOVÁ a L. CABADA. *Politika rozšiřování a země Západního Balkánu*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. 248 s. ISBN 978-80-87956-06-9.
3. CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. V Praze: C.H. Beck, Beckova edice ekonomie. 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
4. FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3., aktualizované, rozšířené a doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 805 s. ISBN 978-80-7325-450-6.
5. FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Rozšiřování ES/EU*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 193 s. ISBN: 80-210-3041-0
6. JAKŠ, Jaroslav. *Quo Vadis Evropská unie*. 1. vyd. Praha: ETC Publishing, 1998, 236 s. ISBN 80-86006-57-3.
7. LACINA, L., P. STREJČEK a P. BLÍŽKOVSKÝ. *Učebnice evropské integrace*. 4. přepracované a aktualizované vydání. Brno: Barrister a Principal, 2016. 402 s. ISBN 978-80-7485-104-9.
8. PLECHANOVÁ, Běla et al. *Evropská unie na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 215 s. ISBN 80-246-1154-6
9. TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 7. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. 352 s. ISBN 978-80-7502-243-1
10. WHITE, S., P. G. LEWIS and J. BATT. *Developments in Central and East European politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013. 312 s. ISBN 978-1-137-26299-8.
11. ZLÝ, Bohumír. *Evropská unie v přelomovém období*. 2. upr. vyd. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2004. 204 s. ISBN 80-7248-264-5.

Internetové zdroje

12. AKTUÁLNĚ. *Evropský parlament opět doporučil zastavit vstupní pohovory s Tureckem* [online]. 13. 3. 2019 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/evropsky-parlament-opet-doporucil-zastavit-vstupni-pohovory/r~8630ab3e45bb11e9be22ac1f6b220ee8/>
13. BUSINESSINFO. *Albánie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 20. 8. 2018 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/albanie-zakladni-charakteristika-teritoria-17810.html>
14. BUSINESSINFO. *Bosna a Hercegovina: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 8. 4. 2019 [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-zakladni-charakteristika-19279.html>
15. BUSINESSINFO. *Kosovo: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 20. 8. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kosovo-zakladni-charakteristika-teritoria-18124.html>
16. BUSINESSINFO. *Makedonie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 24. 2. 2019 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/makedonie-fyrom-zakladni-charakteristika-teritoria-17543.html>
17. BUSINESSINFO. *Srbsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 21.8. 2018 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/srbsko-zakladni-charakteristika-teritoria-18537.html>
18. BUSINESSINFO. *Turecko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. 30. 10. 2018 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zakladni-charakteristika-teritoria-19209.html>
19. ČESKÁ TELEVIZE. *Historické rozhodnutí: Pro brexit hlasovalo 51,9 procenta Britů, proti 48,1* [online]. 24.4.2016 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1826735-historicke-rozhodnuti-pro-brexit-hlasovalo-519-procenta-britu-proti-481>

20. ČESKÁ TELEVIZE. Srbští politici si i přes proruské sentimenty uvědomují, že země má blíž k EU, říká balkanista [online]. 18.1. 2019 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2708978-srbsti-politici-si-i-pres-proruske-sentimenty-uvedomuji-ze-zeme-ma-bliz-k-eu-řiká>
21. ČESKÉ NOVINY. *Ankara vidí problém přístupových jednání v politických překážkách* [online]. 30.04.2019 [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ankara-vidi-problem-pristupovych-jednani-v-politickych-prekazkach/1750781>
22. ČESKÉ NOVINY. Evropský parlament požaduje přehodnocení vztahů EU s Ruskem [online]. 12.3.2019 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/evropsky-parlament-pozaduje-prehodnoceni-vztahu-eu-s-ruskem/1732017>
23. ECHO24. *Severní Makedonie podepsala protokol o přistoupení k NATO* [online]. 6. 2. 2019 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SCWcg/severni-makedonie-podepsala-protokol-o-pristoupeni-k-nato>
24. EUR-LEX EUROPA. *EUR-Lex-ai0008, Shrnutí právních předpisů EU* [online]. [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aai0008>
25. EUR-LEX EUROPA. *EUR-Lex-xy0016, Shrnutí právních předpisů EU* [online]. [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0016>
26. EUR-LEX EUROPA. *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění 2016)* [online]. [cit. 2019-01-15]. 2 s. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF
27. EUR-LEX EUROPA. *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění 2016)* [online]. [cit. 2019-01-15]. 31 s. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF
28. EUROACTIV. *Bosna dnes Junckerovi předala vyplněný dotazník ke vstupu do EU* [online]. 28. 2. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/bosna-dnes-junckerovi-predala-vyplneny-dotaznik-ke-vstupu-do-eu/>

29. EUROACTIV. Černá hora vyhlásila nezávislost [online]. 5. 6. 2006 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/ern-hora-vyhlsila-nezvislost/>
30. EUROACTIV. *Kyperští Řekové v referendu odmítli sjednocení ostrova* [online]. 30. 11. 1999 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/kypert-ekov-v-referendu-odmtli-sjednocen-ostrova/>
31. EUROPA. *European Union Special Representative* [online]. 15. 2. 2014 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/kosovo/eu_kosovo/eu_special_representative/index_en.htm
32. EUROPEAN COMMISSION. *Albania* [online]. 22.11. 2017 [cit. 2019-0-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en
33. EUROPEAN COMMISSION. *Kosovo* [online]. 5.2.2018 [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo_en
34. EUROPEAN COMMISSION. *Turkey* [online]. 22.11.2017 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/turkey_en
35. EUROPEAN PARLIAMENT. *O zprávě Komise o Bosně a Hercegovině za rok 2018* [online]. 14.12.2018 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0467_CS.html
36. EUROPEAN PARLIAMENT. *O zprávě Komise o Turecku za rok 2018* [online]. 26.2.2019 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0091_CS.html
37. EUROSOKOP. *Finsko* [online]. [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/522/sekce/finsko/>
38. EUROSOKOP. *Kontroverzní Berlínská deklarace byla podepsána* [online]. 25.3.2007 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/38/7110/clanek/kontroverzni-berlinska-deklarace-byla-podepsana/>
39. EUROSOKOP. *Politika Východního partnerství letos slaví 10 let* [online]. 30.01.2019 [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9002/32588/clanek/politika-vychodniho-partnerstvi-letos-slavi-10-let/>

40. EUROSOP. *Referenda o přistoupení k EU v kandidátských zemích* [online]. [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/267/sekce/referenda-o-pristoupeni-k-eu-v-kandidatskych-zemich/>
41. EUROSOP. *Švédsko* [online]. [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/834/sekce/svedsko/>
42. EUROSOP. *Turecko* [online]. 1.9.2018 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>
43. EUROZPRÁVY. *Jak dostat Kosovo do EU? Thaçi chce výměnu území se Srbskem* [online]. 20. 1. 2019 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/evropa/246614-jak-dostat-kosovo-do-eu-thaci-chce-vymenu-uzemi-se-srbskem/>
44. EUROZPRÁVY. *Turecko si už neškrtně? Důvody, proč členství v EU odpískalo* [online]. 21.7.2018 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/evropa/229925-turecko-si-uz-neskrtně-duvody-proc-clenství-v-eu-odpískalo/>
45. EVROPSKÝ PARLAMENT. *Rusko* [online]. 1.10.2018 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/177/russia>
46. EVROPSKÁ RADA. *Černá Hora* [online]. 17.12.2018 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/montenegro/>
47. EVROPSKÁ RADA. *EULEX Kosovo: nová úloha mise EU na podporu právního státu* [online]. 8.6. 2018 [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/06/08/eulex-kosovo-new-role-for-the-eu-rule-of-law-mission/>
48. EVROPSKÁ RADA. *Republika Severní Makedonie* [online]. 19.3. 2019 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/republic-north-macedonia/>
49. IDNES. *Velká Albánie rozpíná křídla, chce k sobě připoutat Kosovo* [online]. 20.1.2019 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/albanie-kosovo-srbsko-uzemi-valka-sjednoci.A190117_145151_zahranicni_dtt
50. IROZHLAS. *V Chorvatsku oslavují kladný výsledek referenda o vstupu do EU* [online]. 23.1.2012 [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/v-chorvatsku-oslavuji-kladny-vysledek-referenda-o-vstupu-do-eu_201201231246_lmanouro

51. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Východní partnerství [online]. [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vychodni_partnerstvi
52. SKANDINÁVSKÝ DŮM. *První norské referendum o vstupu do EU* [online]. [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: <http://www.skandinavskydum.cz/prvni-norske-referendum-o-vstupu-do-eu/>
53. THE DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION TO THE REPUBLIC OF SERBIA. SERBIA AND THE EUROPEAN UNION [online]. 16.4. 2017 [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <http://europa.rs/serbia-and-the-eu/?lang=en>

Seznam zkratk

BaH	Bosna a Hercegovina
CARDS	Community Assistance of Reconstruction, Development and Stabilisation
EFTA (ESUO)	Evropské sdružení volného obchodu
EHS	Evropské hospodářské společenství
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
ES	Evropské společenství
ESF	Evropský sociální fond
EUR	Měna Euro
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
EU	Evropská unie
G8	Sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa
HDP	Hrubý domácí produkt
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
NATO	Severoatlantická aliance
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PHARE	Poland and Hungary Action for the Reconstruction of the Economy
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
USA	Spojené státy americké
WTO	Světová obchodní organizace

Seznam tabulek

Tabulka 3.1 Referenda konaná v zemích střední a východní Evropy před rozšířením v roce 2004

Seznam obrázků

Obrázek č. 4.1 Albánie

Obrázek č. 4.2 Černá Hora

Obrázek č. 4.3 Severní Makedonie

Obrázek č. 4.4 Srbsko

Obrázek č. 4.5 Turecko

Obrázek č. 4.6 Bosna a Hercegovina

Obrázek č. 4.7 Kosovo

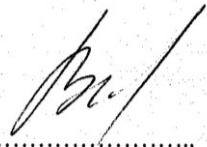
Obrázek č. 4.8 Státy Východního partnerství

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji že:

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. autorský zákon, zejména 35 — užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a 60 školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská — Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne: 7.5.2019

.....

Dennis Billík